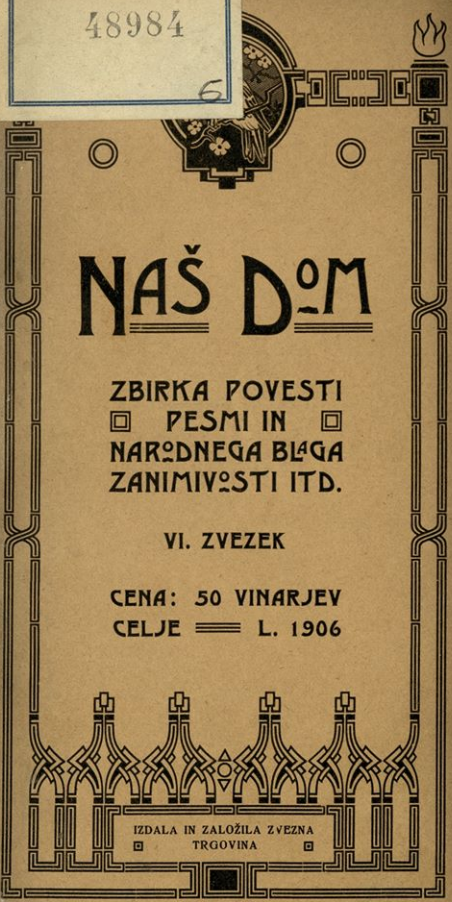

48984

The book cover features a decorative border with a repeating geometric pattern. At the top center is a circular emblem containing a stylized figure, possibly a knight or a saint, surrounded by floral motifs. To the right of this emblem is a small flame-like symbol. The title 'NAŠ DOM' is prominently displayed in a large, bold, serif font with horizontal lines under the letters 'A', 'O', and 'M'.

NAŠ DOM

ZBIRKA POVESTI
□ PESMI IN □
NARODNEGA BLAGA
ZANIMIVOSTI ITD.

VI. ZVEZEK

CENA: 50 VINARJEV
CELJE ≡ L. 1906

IZDALA IN ZALOŽILA ZVEZNA
□ TRGOVINA □

CELJE
ZVEZNA TISKARNA

Glin 6. -

NAŠ DOM

ZBIRKA POVESTI,
PESMI IN NAROD-
□ NEGA BLAGA, □
ZANIMIVOSTI ITD.

VI. ZVEZEK.

▲ V CELJU, LETA 1906. ▲

IZDALA IN ZALOŽILA ZVEZNA TRGOVINA.

48984

48504

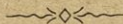
~~48985~~

№ 948021

№ 030005803

VSEBINA.

1. **Pevčevo srce.** Ruski spisal *Kn. Fedor Kosatkin-Rostovski.* — Poslovenil *Učka.* 1
2. **Krvava svatba v Kijevu.** Spisal *Sacher Mosoch.*
— Priredil *I. V.* 14
3. **Prijatelj Lovro.** Hrvaški spisal *Av gust Šenoa.* —
Poslovenil *Janko Bratina.* 36

PEVČEVO SRCE.

RUSKI SPISAL KN. FEDOR KOSATKIN-ROSTOVSKI — POSL. UČKA.

Davno, davno v srednjem veku je živel nekje bogat in ponosen vitez. Bilo mu je 60 let, a nikdo bi mu jih ne bil prisojal toliko. Imel je obilo slug in robov in mnogo zemlje. Energičen in močan, je bil z vso dušo vojak. Želja po boju ga je privedla večkrat v nevarna podjetja. Često je po noči odjahal s tolpo slug ugrabljenih v raznih bojih, nenadoma napadal sosedne gradove.

Njegov velikanski grad je stal na strmi pečini nad visokim slapom. Veliki stolpi s topovi so ga obkroževali, kakor železen obroč.

Sredi grada je bil krasen vrt. Ta vrt je bil vitezev ponos. V njegovih senčnatih drevoredih in v umetni krasni utici se je oddahnil vitez čestokrat od svojih trudapolnih napadov. Tukaj v senci so se shajale njegove lepotice, ugrabljene v raznih gradovih ter tekmovalle med seboj, katera se najprej in najbolj prikupi vitezu.

Vitez je bil malokedaj ljubeznjiv in vesel. Da se je njegovo resno in otožno lice sredi burnih veselice in plesa malo razjasnilo, je bil le redkok slučaj.

Pozval je često k sebi svojega astrologa in alkimista, čarovnika z dolgo sivo brado in ga vprašal: „Zakaj je meni tako pusto in težko v duši?“ Starec mu je vsakokrat odgovoril: „Zato, ker je tvoje srce prazno. Začni ljubiti in tuga ti izgine takoj iz srca.“

Toda vitez ni mogel ljubiti; vse krasotice, uplenjene o raznih prilikah, so bile njegove robinje, ali ljubiti ni mogel nobene.

Tako mu je potekal čas.

Nekoč se pripeti vitezu čuden slučaj.

Pred dvema leti, pri napadanju sosednega gradu je vitez po obupnem boju podkupil izdajalske sovražnikove vojake ter po skrivnem vhodu prišel v grad.

Bilo je po noči.

Zmagovito in ponosno je jahal na svojem vrancu.

Visok plamen je švigal iz gorečih poslopij in grozno razsvitljeval dvorišče nesrečnega gradu.

Prestrašeni prebivalci so zastonj prosili milosti.

Zmagoviti vitez je oholo zrl na jetnike. Toda zmage se ni dolgo veselil. Na njegovem licu se je kmalu zopet pokazala tuga. Vse, kar je stalo sedaj pred njim, je bilo pridobljeno le s silo in zvijačo.

Pustivši sluge in spremstvo, stopi s konja in sede na stopnice, vodeče v bližnje poslopje.

Hoteč se nekoliko odpočiti od napornega dne, se zavije v plašč in zadremlje na stopnicah.

Čez nekaj časa ga predrami obupen krik.

Vitez si zmane oči in pogleda.

Jutranja zarja je že svetila na nebu, plamen je ugašal. Na dvorišču pred seboj zagleda vitez sledove ljutega boja. Tupatam so bila mrtva trupla in mlake krvi.

Tam na koncu dvorišča so njegovi vojaki vlekli za seboj prestrašeno, krasno, šestnajstletno deklico.

Obleka ji je bila raztrgana, dolgi zlati lasje so ji pokrivali pleča in v njenih očeh je bil izraz trpljenja in tuge.

Skušala je na vse načine strgati se iz rok svojih sovražnikov, toda ves trud je bil zaman.

Rešil jo je šele vitez. Pri njenem pogledu se je v njegovi duši nekaj zganilo. Neko čudno, do sedaj neznano čustvo, se ga je polastilo. Vstal je hitro s stopnic, ukazal je vojakom, naj se ustavijo.

Vojaki, pijani zmage in vina, so se početkoma protivili njegovemu ukazu. Še le, ko je enega z mečem pobil in drugim vrgel polno mošnjo zlata, so mu izročili svojo žrtev. Bleda in trepetajoča, brez besede je stala pred tem silnim človekom, svojim rešiteljem.

* * *

Vitez je deklico odpeljal v svoj grad, oblekel jo v draga oblačila in obdal z vsem razkošjem. Vse v gradu, in vitez sam ji je bil pokoren, ne zahtevaje od nje drugega nego ljubezni. Ali ljubezen se ne da vsiliti.

V teh krašnih dvorinah, obdana z vsemi ugodnostmi, se je čutila uboga deklica le sužnjo tega čudnega, neotesanega in nenavadnega človeka.

Vitez sam pa je bil od te dobe, kar je ona prebivala v njegovem gradu, ves prerojen. To, česar do sedaj ni razumel, je pretresalo njegovo dušo in dramilo v njem doslej speče strune. Bil je s svojo izvoljenko ljubeznjiv in nežen, kolikor je bolj mogel in znal; a ljubljenega mladeniča, katerega se je ona še živo spominjala, ni ji mogel nadomestiti.

Spominjala se je v njegovi odsotnosti svojega doma, svojih staršev, srečnih detinskih let.

In ti spomini so polnili njeno dušo z žalostjo.

V zadnjem času so neprenehoma nesreče obiskovale njen dom.

Mladenič, ki jo je ljubil, je padel v boju. Starši, kje so zdaj oni? So li še živi? — — — Potem tista strašna noč — — — tisti strašni napad, — — — vojaki, — — — kri, — — — požar, — — — njena čudna rešitev po tem ponosnem, velikem, čudnem vitezu.

Čas, najboljši zdravnik, je polagoma pretekal. Dekle se je umirilo in se sčasom počenjalo nagibati k vitezu. Spominjala se je, da jo je rešil on iz strašne nevarnosti, da jo ljubi in da nima ona vzroka biti mu nehvaležna.

Preteklost je minila, — a prihodnjost? Morda ima on namen osrečiti jo, tako, kakor še ni bila v življenju srečna. Zaželela se mu je približati ter skušala mu z ljubeznijo povrniti vse dobro, ki je je uživala.

Potekali so tedni in meseci in razmerje med njima je postajalo vedno boljše, intimnejše.

Vitez je njej na ljubo prirejal v svojem gradu bojne igre, lov, veselice. Vabil je pesnike, da so opevali njeno krasoto. Milo se je glasilo sedaj petje v tistem grajskem vrtu. Opevana je bila viteška hrabrost, njih ljubezen do svojih izvoljenk, krasota grajskih deklic itd. itd.

V njenem srcu vse to ni našlo odmeva.

Njeno srce je bilo tiho, mirno in nobeno opevanje burne ljubezni ga ni ganilo.

* * *

Nekega dne odide vitez za dalje časa iz grada. Zahotelo še mu je zopet enkrat po prejšnjem, nemirnem življenju, polnim raznih dogodkov.

Deklica je ostala v gradu. Bilo ji je grozno.

Večer se je spuščal na zemljo, prva zvezda je ravnokar zamigljala na brezkončnem modrem nebu. Lahka meglica se je dvigala nad deročo reko in tam nekoliko dalje je žarel nek ogenj. Pod stolpom je šumel slap. Enakomerno padanje vode je dajalo takt nežni pesmi, ki se je slišala iz bližnjega gozda sem.

Deklici je bila ta pesem že znana iz njenega detinstva.

Milo se je glasila v nočni tišini in zbujala v devinih prsih tužne spomine in hrepenenje po zopetni sreči.

Hoteča na vsak način videti tujega pevca, ukaže svojim slugam privedi ga k njej.

Visoko zrasel, raven kot jelka, je bil krasen, čeravno oblečen siromašno. Majhna ljutna (instrument) mu je visela za pleči. Njegovo lice je bilo mirno, njegov pogled je segal v srce. Deklica ga naprosi, naj ji kaj zapoje, in on začne mило opevati ljubezen, ne kot strast, temveč kot vzvišeno hčerko neba, kot začetek resnice, poštenosti, pravega spoznanja.

Prva jutranja zarja je že svetila na nebu in pevec je še vedno pel in deva je poslušala ter žejno srkala v svojo dušo vzvišeno čuvstvo pevčevega srca.

Ko je pevec odšel, se je čutila vso spremenjeno.

Spoznala je sama sebe. Spoznala svoje srce, svoje težnje, svojo dušo. Čutila je, kako je do sedaj sama sebe varala, ko je mislila, da bi mogla ljubiti viteza.

* * *

Pevec je ostal dalje časa v gradu in ji vsak dan pel.

Vitez je prišel domov in bil presenečen o deklīčini spremembi. Čeravno ni bil poznavatelj

tajnosti ženskega srca, uvidel je takoj, da se je moralo z deklico nekaj zgoditi.

Zakaj je njen pogled tako živ in nestalen? Zakaj tako hladno in zmedeno odgovarja njegovim ljubeznivostim? Kdo si je predrznil kaliti njeno razmerje? Kdo se je vrinil med nja? Zakaj sedaj vse to? Kaj vznemirja njeno dušo? Dve leti jo že on neguje, dve leti vabi njeno srce k sebi, pokoreč se njeni volji. In zdaj, ko se mu je že zdelo, da ga ona začne ljubiti, zdaj se je moralo zgoditi to. . . .

Utrujen od prečute noči, se napoti k čarovniku prosit sveta.

Ni se še popolnoma zdanilo, ko stopi vitez v astrologovo sobo na vrhu stolpa, odkoder je ta opazoval zvezde. Našel ga je vtopljenega v račune.

Pri njegovem vstopu čarovnik hitro vstane in reče: „Jaz vem, zakaj si prišel. Ti hočeš vedeti, zakaj se je tvoja krasotica nepram tebi spremenila; zakaj ni več tako vesela, zakaj se njene oči žarijo posebnim bleskom, katerega nisi pri njej do sedaj opazil. To je. Jaz ti povem: Ona je začela ljubiti; a njena ljubezen je drugačna, kakor si ti misliš. Ona ne ljubi s podlo ljubeznijo tega sveta, ampak z vzvišeno, svetlo, kakor solnce.“

Vitez se zasmehue.

„Take ljubezni se jaz ne bojim, čarodej“, odgovori vitez. Ti lažeš. Take ljubezni ni. Ako dekle koga ljubi, ni to iz čistega, vzvišenega čustva, ampak hoče le mene izdati ter se udati drugemu. Ako jo kdo misli s pesmijo, laskanjem, poljubi omamiti in jo meni izneveriti. . . . ne, to se mu nikoli ne posreči. Povej mi, kdo je to, jaz hočem slišati ime svojega tekmeca.“

„Nikakega tekmeca nimaš,“ odgovori čarovnik. Človek, kateri je vzbudil v tvoji krasotici ta neznana in tebi nerazumljiva čustva, bi se nikoli ne drznil povzdigniti svojih oči do nje. Pesmi njegove — ne pesmi ljubezni, temveč poziv k dobremu, svetemu — budijo človeka, ki omamljen po bogastvu in posvetnem razkošju v grešni samopašnosti pozabi pravo resnico.“

„Ti lažeš, čarovnik. Ti veš vse, jaz vidim. Ti si že davno zapazil, kaj se godi v mojem gradu, a skrivaš pred menoj. Ali mi poveš, ali te. zaklinjam se, ubijem.“

In potegnivši meč izza pasa, vrže se vitez na starca.

Oni je ostal miren, niti ena mišica na njegovem obrazu se ni zgenila, le oči so se čudno, samozavestno zabliskale, češ: „Ubij me, a ne izveš ničesar.“

Vitezu upadejo roke in spusti meč.

Na to pelje čarovnik viteza na rob stolpa in mu pokaže navzdol.

Gledala sta širno ravan v mesečni svetlobi. Bledi lunini žarki so se poigravali z nemirnimi valovi reke in razsvetljevali cvetoči grajski vrt. Tam na vrtu v utici je sedela devotka, željno poslušajoča pevca. Milo se je glasila pesem v temno, tiho noč. Čuden nemir se polasti viteza.

Pesem je prenehala. Pevec je nekaj govoril. Njegovih besed ni bilo slišati v stolp, a videlo se je, kako je z roko kazal proti nebu. Bil je videti miren. Vitez vidi, kako je ravno zdaj pokleknil neznani pevec pred njegovo krasotico in njeno blede roko pritisnil k svojim ustnam. Deklica je stala kakor očarana. Premagana od neznanih čustev, se skloni k pevcu in mu poljubi ustna.

Krčevito se je vitez pri tem prizoru prijemal ograje ter kakor okamenel zrl na vrt. Grozna besnost je divjala v njegovih prsih.

Ko se je vitez zavedal, pevca ni bilo več na vrtu. Dekle je napol nezavestno ležala v utici, a po zraku so še odmevali zadnji zvoki in se zgubljali v tiho noč.

Po široki cesti je korakal pevec ter polagoma zginil v bajnem svitu mesečne noči.

Pustivši čarovnika, je hitel vitez za njim.

* * *

Minila je noč, minil dan in nov mrak se je spustil na zemljo.

Utrujen in bled, na penečem se konju, se je vračal vitez v svoj grad. Plašč je imel okrvavljen. Dospevši v grad izroči konja služabnikom ter hiti naravnost k deklici. V rokah je nesel nekaj skrbno zavitega v star, raztrgan plašč.

Ne spregovorivši z nikomur besede, gre naravnost v dekličino sobo in razvije pred njo skriti predmet. V rokah je držal kristalno kupico, v njej krvavo človeško srce.

„Jaz sem videl tebe skupaj s pevcem“, vzklikne jezno vitez.

„Ti si me izdala, a mi bodeš zato plačala. Jaz sem te vzel ubogo in zapuščeno: jaz sem te rešil iz strašne nevarnosti. Dal sem ti srečo, bogastvo, bil tvoj rob, a ti si me izdala. Umreti moraš zato in sicer grozne počasne smrti. Zaprl te bodem tja v stolp, da živa duša ne more do tebe. Gladu bodeš umrla. Tja v stolp ne dospe nobena pesem več do tebe in noben pogled ne bode srečal več tvojih lažnjivih oči.“

„Jaz sem nedolžna pred teboj“, odvrne ona, „ti me moreš ubiti, a jaz te nisem izdala.“

„Jaz sem ubil tvojega ljubimca“, ji seže v besedo. „Jaz sem mu iztrgal srce iz prsi. Moj čarovnik ga oživi in ono mi ponovi iste pesmi, katere ti je on pri slovesu pel. Ono mi pove, s čim je pevec omamil tvoje srce. Ako se skaže, da si nedolžna, tedaj ti odpustim. Sicer sem pa prepričan, da lažeš; videl sem te z lastnimi očmi, kako si ga poljubila.

Ne pustivši jej časa opravičiti se, hiti vitez iz sobe.

Nezavestna se deklica zgrudi na mramornata tla temne sobe.

* * *

Oprezno držeč v rokah kupico s pevčevim srcem, napoti se vitez v podzemne prostore grada.

Po dolgih, ozkih hodnikih dospe v okroglo sobo brez oken, razsvetljeno le z zelenkastim ognjem, gorečim sredi prostora.

Retorte, steklenice, lobanje, razna čudna orodja, meči, klešče, trinožniki, svečniki s čudnimi figurami napolnjevali so prostor. Okolu sten v visokih omarah so bile razne čarovniške knjige.

Vitezu je postalo grozno, ko je stopil v ta skrivnosten prostor. Tu je našel čarovnika. Bil je odet v plašč, podoben meniškemu, s kabalističnimi znamenji, všitimi s srebrom na njem. S čarovniško palico je nekaj mešal v kotlu, postavljenem na trinožniku nad ognjem. Čuden duh se je razširjal po sobi.

„Zakaj si to storil?“ rece čarovnik, kažoč na kupico, katero je vitez še vedno držal v rokah. „Ali ti nisem pravil, da slepa zavist in ljubosumnost naj ti nikar ne zastrupi srca? Ti me nisi slušal. Izvršil si strašen zločin, za kar te bode kaznovala višja moč. Ti hočeš vedeti, kaj je

pesnik govoril tvoji izvoljenki. Dobro. Vedel bodeš. Jaz oživim za kratek čas njegovo srce in ponovilo ti bode pesem, katero je on pel zadnji trenotek tvoji krasotici; a pomni, bolje je, da me ne siliš k temu, da si ne nakoplješ še večjih nesreč.“

„Jaz hočem vedeti resnico“, zlobno zavpije vitez. „Kaka še večja nesreča me more zadeti kakor da me je izdalo najljubše bitje. Oživi to srce, ali, prisegamti, še tvoje ti iztrgam iz prsi.“

Na to mu čarovnik ničesar ne odgovori, vzame mu kupico iz rok in nagnivši jo nad kotlom, spusti notri srce.

Strašen ropot, podoben gromu, je nastal pri padcu srca v kotel. Zeleni plamen se je majal pod kotlom in siv, dušljiv dim je napolnjeval sobo.

Čarovnik nariše krog na tleh, v katerega stopita z vitezom ter začne naglo izgovarjati zaklinjanja.

Takoj se iz kotla začnejo vzdigati pene in modrikast dim, kakor meglica, polagoma se spreminja, dokler ni zavzel človeške podobe.

Podoba je postajala vedno bolj jasna ter se bližala krogu, v katerem sta bila vitez in čarovnik. Pri krogu je obstala in uprla svoj pogled v viteza.

Vitez je spoznal te oči. Pred njim je stal ubiti pesnik.

Siromašen plašč ga je odeval, lutnja mu je visela za pleči. Njegove oči so žarele, a ta žar je pričal o tipljenju. Vitez je dobro poznal izraz teh oči, saj so ga ravno tako milo in proseče gledale, ko je trgal serc iz pevčevih prsi.

Čarovnik je nadaljeval svoja zaklinjanja in pevec se je jel polagoma probujati. Njegove roke so segle po lutnji in bilo je pričakovati, da bode vsak čas zapel.

„Kaj hočeš vedeti?“ vpraša starec viteza.

„Ukaži mu zapeti pesem, katero je zadnji-krat pel in po kateri ga je poljubila“, odvrne vitez. „Naj mi zapoje poziv k ljubezni in strasti, s katerim je omamil mojo ljubico. Naj zapoje pesem, katero sva slišala v stolpu. Jaz hočem poznati besede te pesmi.“

Čarovnik dalje zaklinja in pevec se popolnoma zavé. Nežno zabrenka po strunah in milo zapoje znano pesem.

Pazljivo je vitez poslušal, zamislil se in se trudil razumeti skrivnostni pomen.

Pevčevo srce, oživljeno po čarovniku, je pelo:

Ne toži, ne muči si duše v sanjáh,
Ne zovi vrnitve pomladi.
Dovzetna le za grozo in strah
Ne bodi v svoji duši mladi.

Sreča naša — ni sreča strasti.
Ni zadoščenje podle narave.
V duši krepostni se ona blesti.
Sreča naša je v zvišeni, čisti ljubavi.

Poslednji zvoki so komaj še dospeli do poslušajočega viteza. Bled, trepetajoč, poln kesanja, se spusti pred prikazen, a ta je v tem trenutku izginila. V sobi je nastala tema in v kotlu na trinožniku je bil le še kupček pepela.

To je bilo vse, kar je ostalo od pevčevega srca.

* * *

Osramočen. na duhu pobit, hiti sedaj vitez v stolp k svoji izvoljenki. Duri so bile zaprte. Zaman trka, zaman bije po vratih.

Jezen radi svojih neuspehov, ukaže slugam vlomiti jih. Vitez plane v sobo. Išče devojke, a te ni bilo nikjer. Le robec, še moker od njenih solz, je našel na odprtem oknu. Obupno ga po-grabi in nemogel pade na naslonjač.

Pod oknom, v strašni globočini, je šumela reka. Votlo in grozno so odmevali njeni valovi, kakor bi se bili veselili krasne žrtve.

Naslednjega dne, nekoliko milj od grada, so našli ob bregu mrtvo žensko truplo. Bila je grajska kratotica.

* * *

Mnogo let je preteklo od tedaj!

Spremenila se je zemlja . . . spremenili so se ljudje. . . .

Od ogromnega grada so ostale le še razvaline onega stolpa. Osamljen, pokrit z mahom, krepko in ponosno štrli nad slapom, kot žalosten spomin davne preteklosti.

Narod pravi, da je to mesto prokleta in da se v jasnih mesečnih nočeh pojavlja prikazen

Bodi srečna! Saj vitez te tvoj, ljubi
Brez doma, kakor ptica. poet
Pojde dalje, podobo tvojo nese seboj —
Brez nade v širni daljni svet.

Tujca nikdo te ljubiti ne sili,
S strastjo brezumnega gorjá.
Prebudil s sna sem duh tvoj čili
In odgnal ti bojazen s srca.

Pesem je umolknila, blede vitez, krčevito držeč se za roko čarovnika, je ves trepetal. Čarovnik je molčal. Prikazen je bledela.

„Naj poje tisto pesem, katero je pel pri odhodu“, reče tiho vitez.

Čarovnik se zgane. Trudi se ponoviti zaklinjanja, a besede mu prihajajo le počasi iz ust.

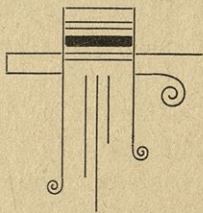
„Moje moči pešajo“, odgovori, ne vem ali se mi še posreči.“

„Govori vendar, govori“, oblastno zašepeče vitez.

Na novo zaklinjanje začne prikazen zopet
peti:

1. Ne čakaj tolažbe ob brezumne strasti,
 V njej je le greh.
 Ona je kratka prikazen slasti
 Zemeljskih uteh.
2. V zabljenju večnem zaman
 Iššeš svoj raj.
 Na življenje, polno nakan, —
 Ne godrnjaj.
3. Ljubav in dolžnost, stremljenje navzgor
 V sebi razvij.
 In milostno k pevcu, solz svojih izvor.
 Obrni oči,
4. Odkoder je prišel, potom tistim
 Odide. Dosti.
 V njem je srce, polno s čustvom čistim.
 Oprosti . . . Oprosti!

strašnega viteza, iskaje pevčevega srca in pojoč
dučne, otožne pesmi.

KRVAVA SVATBA V KIJEVU

SPISAL SACHER MASOCH, PRIREDIL I. V.

I.

Pod zlatim krovom dvora v Kijevu je sedel car Igor z grškim svečenikom Anastazijem, enim od onih neumornih apostolov krščanstva, katere je pošiljala bizantinska cerkev med paganske Slované. Ravno sta igrala šah, kar javi eden carevih komornikov, da je doslo poslanstvo od Derevljanov, ki so prebivali po Podoliji.

„Povej jim, da jih hočem zaslišati jutri, ako bodem dobre volje ali pojutrajšnjem“. Tako je odvrnil car, prava junaška prikazen, velik, čvrst in lep, v dolgi halji iz svile, čez katero je imel ogrnjeno veliko surko od bizantinskega sukna. Zdel se je v tej noši kakor kak poglavar iztočnim plemenom in ne evropski knez.

„Mogočni gospodar“, odvrne komornik, „oni zahtevajo, da jih takoj zaslišiš.“

„Zahtevajo? Mar niso moji podaniki, nisem li jaz oni, kateri je vlada in štiti?“ vikne Igor srdito. „Ali kdo zna, kaj prinesejo. Znabiti so zopet Azijati bližajo našim mejam. Pripelji je pred me, da je zaslišim!“

Komornik se prikloni in odide, da privede v prestolno dvorano Derevljane, ki so čakali v velikem predvorju. Ko so prišli ti v dvorano, je sedel car Igor na bogato ozaljšanem prestolu, ki je stal na visokih stopnicah. Kraj njega je sedela mlada, zala žena, z zlatorumenimi lasmi, z modrimi zapovedujočimi očmi, ogrnjena v dragoceno kneginjino obleko.

Mak, mladi bojar, katerega so plemiči iz Podolja odbrali za govornika, vpraša s čudno naglico komornika, kdo je ta žena, ki sedi zraven cara.

„Žena našega gospodarja, carica Olga“, je bil odgovor. Poteze obraza mladega Derevljana se zmrače za hip, a v istem momentu stopi z ostalimi k prestolu carja z navadnim ponosom in mirom. Način, s katerim so ti hrabri svobodnjaki pozdravili kneza, je bil povsem različen od laskave ponižnosti, katera je bila na carskem dvoru v Carigradu. Oni niso vpognili svojih kolen; ponosni naklon je bil vse, kar so znali.

„Kaj mi prinesete dobrega?“ začne car Igor.

„Gospodar, nismo prišli, da te obdarimo“, odvrne Mak, „ampak da te prosimo, da nam odvzameš zlo, s katerim si nas obdaroval.“

Car namrši čelo. „Vi se pritožujete čez nove davke, katere sem vam naložil?“

„Tako je, gospodar.“

„Zastonj ste se potrudili sem, ker jaz ne morem ničesar od tega, kar sem zapovedal, popustiti ali predrugačiti“, vikne car.

„Mi nismo v stanu dati, kar ti zahtevaš od nas“, reče vodja Derevljanov. „Davki, katere si nam nastavil, so preveliki. Oni nas tišče in več se nas radi tega upira, ker dobro znamo, da ne pripadejo tebi, ne državi, ampak drugim tvojim ljudem. Ali je prav, car Igor, da se z našo krvjo plačujejo oni, ki niso ne tebi, ne tvojim pradedom doprinesli toliko kakor mi? Nismo li mi tebe in one, ki so vladali pred teboj, voljno poslušali in branili zoper cara bizantinskega, bodisi na kopnem ali na morju?“

„Kdo pa je imel več koristi od teh bojev“, reče car, „nego vi Podoljani? Kdo vas je osvobodil od oblasti Kozakov, kdo od davka, katerega

ste morali dajati razbojniškim Azijatom? Mi, cari kijevski! Komu se imate zahvaliti za ščitenje vaše trgovine z Grki, kakor zopet carom kijevskim! Ne nosi li Dnjester vaše zlato žito do Črnega morja in še delj? Ali ne dobivate zanj platno in drugo različno robo, katero donašate na naša tržišča? Govori se, da teče Podoljanom med in mleko. Vaše, s sočnato travo obrasle livade, so pokrite s čredami goved in ovac. Po ravninah se razprostirajo širne njive in na obalih Dnjestra raste plemeniti, sladki plod juga. Vi prebivate v pravem raju in se držite tu v Kijevu, kakor pravi slepci, ki se komaj prežive v svoji pustinji.“

„Naš narod nas je poslal, da te prosimo, gospodar“, reče mladi bojar zopet.

„In če jaz to prošnjo odbijem?“

„Potem ne prinesemo tega, kar zahtevaš od nas“.

„Vi se potemtakem meni zoperstavljate“, povikne car in se dvigne. „Pa hočemo videti. Vrnite se domov v vašo mlečno in medeno zemljo in recite onim, ki so vas poslali k meni, da, če mi ne dajo dobrovoljno, kar sem jim naložil, pridem sam in terjam osebno.“

„Zakaj odpuščaš tako milostivo te sluge“, prične carica, mereč Derevljane z bliskavimi očmi. „Jaz bi storila drugače.“

„Kaj bi počela?“

„Dala bi jih takoj zvezati in omislila nove muke in nova mučila, da jih kaznujem za njih drzni pot“.

„Ostane, kakor sem rekel“, reče car. „Odi-dite, Podoljani.“

„Lepa žena“, pomrmra Mak, ko so prišli iz dvorane.

„Ona bi nas najraje vsakega takoj razčetvorila“, se nasmeje eden od spremljevalcev.

„Zategadelj se še mi bolj dopada“, reče Mak. „Cara pa mrzim tembolj, odkar sem videl njegovo ženo. Nek Grk, ki je prišel k meni z blagom, mi je pripovedoval o neki ženi z zlatimi lasmi, radi katere so šli vsi kralji v boj in je celo eden kraljevski grad zgorel. Mislil sem, da je to bajka, a sedaj sem prepričan o resnici.“

II.

Car Igor ostane stalen in ne popusti Derevljanom davka. Pa tudi Podoljani ostanejo zvesti svojim besedam in ne dajo ničesar. Dan za dnem so prihajali k caru ljudje, plemiči in bojari, katerim je daroval davek Derevljanov in tožili: „Kaj nam koristi tvoja velikodušnost, mogočni car, ko pa nismo v stanu, uživati koristi onih, katere si nam daroval?“

Porogljivo nezadovoljstvo ljudi je razkačilo cara. Njegova žena je bila modra in vedno znala dober svet, zato jo vpraša, kaj misli ona, da bi bilo dobro storiti, da d. bi davek od Derevljanov. Olga ni dolgo pomišljala.

„Pokaži se jim kakor gospodar“, reče ona. „Pojdi s stražno četo v pokrajino in terjaj davek, katerega so dolžni tebi in tvojim ljudem z lepimi besedami. Ako se bodo upirali in hoteli rabiti silo, delaj se, kot jim misliš popustiti, pa se drugič vrni z vojsko“.

Car Igor se odloči na to, da pojde sam k Derevljanom. Svoje bojare obvesti o tem in v kratkem je pet sto dobro oboroženih konjenikov v dvoru v Kijevu. Car dene sam s pomočjo komornikov oklep nase, opaše krivo, z dragim kamenjem ozaljšano sabljo, poljubi svojo ženo in

zajaše svojega belca, postavivši se na čelo čete. Ko so jahali čez most, je stala Olga na balkonu, kjer se je vetrič igral z njenimi lasmi. Oni so jo še dolgo videli, kjer kakor bel golob bedi nad mestom Kijevom, dokler ni zginila.

Derevljani, obveščeni o prihodu carjevem, pošljejo nasproti sto plemičev na konjih. Ti pričakajo cara na podoljski meji in ga povedo v glavno mesto krasne, blagoslovljene zemlje, od lesa zgrajeni a dobro utrjeni Korasten.

Ko se je spustil most, in je stopil Igorov belec nanj, se vznemiri drugače mirna in poslušna žival tako, da jo mora car z ostrogami spodbosti. Igorevo spremstvo pripiše to kot slab znak, dočim si Derevljani menjavajo čudne poglede tajnega sporazumljenja.

Še ta dan svojega prihoda zbere car najuglednejše bojarje in najboljše meščane Korastena, kakor tudi predstojnike selskih občin in izreče, da je prišel sam izterjat davkov. Nikdo se ni drznil da pregovori, in tako pošlje Igor svoje konjenike na vse strani zemlje. No, niti plemiči, niti seljaki niso hoteli plačati, zato so začeli konjeniki jemati od prvih konje, od drugih krmo in žito. Med Derevljani nastane vsled tega tajno nezadovoljstvo, ki kmalu vzplamti k očitnemu ustanku. Na vseh krajih so bili krvavi spopadi med Igorevimi bojari in Podoljani.

Nekega jutra iznenadi cara novica, da so prebivalci mesta Jampol dvajset njegovih, tja poslanih ljudi, pobili. Bojari, ki so v tem času bili v glavnem mestu, so zahtevali, da se ta zločin strogo kaznuje. Car je sam kar gorel od jeze. Oboroži se in ostavi s svojo četo dvor v Korostenu z namenom, da upornikom v Jampolu napravi strašno sodbo. Ali ko pridejo na trg, vidi jo

polno meščanov in seljakov iz okolice Korostena, ki so zadrževali svoje konje z gromkim klicanjem. Ko se car zagrozi, da si napravi siloma pot, se mu umaknejo s pota. Ali v tem hipu prijaše četa derevljanskih plemičev s hrabrim Makom na čelu in mu zopet zapre pot.

„Mi smo tu“, vzklikne vodja upornikov, „da še enkrat z orožjem v roki zahtevamo ono, kar si ti, veliki car, nam odbil, ko smo te prosili. Izjavi, da odstraniš nove davke in nam potrdi pismo s svojo kneževo besedo, z imenom in pečatom in tedaj te pustimo, da ideš. Če pa ne dovoliš, odšel boš iz našega mesta preko naših trupel“.

„Jaz ne dopustim, da se mi stavijo pogoji“, vzklikne car.

„So to tvoje zadnje besede, car Igor?“

„Beseda moža je navadno zadnja beseda“, odvrne ponosno knez. „Odstopite!“

On vspodbode svojega konja in plane nad upornike. Ti se umaknejo na dve strani in v hipu, ko je bil car med njimi, izdere Mak bliskovo svoj meč in udari od strani cara po glavi. Igor omahne in se brez glasu zruši na tla. Njegov konj se vzpne nad njim, zahrže kakor bi tožno zaplakal in oddirja kakor burja v praznoto.

Spremstvo Igora izyleče meče in nastavi kopja. Isto store Derevljani. Obedve stranki ste si stali za hip nasproti pripravljeni za klanje, kar reče Mak:

„Car je mrtev; ali je mrtvec vreden toliko, da se ubijajo živi?“

Ljudje iz Kijeva se posvetujejo in naposled reče najstarši:

„Pustite nam, da pokopljemo mrliča in da se mirno vrnemo domov in mi smo zadovoljni“.

„Naj vam bode, kakor želite“, reče Mak. Vsi vtaknejo meče v nožnice in Kijevljani odneso mrtvega kneza iz mesta. Tu mu izkopljejo grob, spuste mrtvo telo v jamo in pokrijejo truplo s samim kamenjem. Še tisti dan se zbero in molče, brez pesmi in govorice se vrnejo v Kijev.

Derevljani pa zaključijo, da se kijevskemu caru nočejo več pokoravati in odbero hrabrega Maka za svojega kneza.

III.

Sredi noči se zbudi carica iz mučnih sanj. Glasno krikne in plane po koncu. Ker pa je vse mirno po sobi razsvitljeni z rudečo lučjo sede in se zamisli. A sedaj se zasliši vedno jasneje težko, zamolklo trkanje. Sprva se ji je zdelo, da bije neka orjaška pest po grajskih vratih, a končno spozna, da je to konjsko kopito, ki je polagoma, enakomerno udarjalo ob tlak. Olga pozove svoje dvorkinje, se opravi in vzbudi celi dvor. Neka strašna slutnja jo obdaja. Ogrne si plašč in ide sama k vratom, spremljana od svojih ljudi. Vrata se odpro in pred njo stoji carev belec ves poten in oblit s krvjo. Ko zvesta žival zagleda carico, zahrže kratko in žalostno in leže na smrt zmučena pred njo.

„Velika nesreča se je zgodila“, zašepeče Olga in prebledi. „Car je ranjen in ujet ali pa celo ubit.“

Na vse strani pošlje vestnike, ali predno so se ti vrnili, pridejo bojari, ki so odšli z Igorom, in doneso carici tužno vest, da je njen plemenit mož ubit od zločinske roke.

Olga jih je nemo poslušala. Ni zgubila zavesti, ni plakala. Molče odpravi bojare, molče je sedela v svoji sobi tri dni in tri noči, ničesar

jedla, ne zaprla očes, ampak nemo strmela predse. Četrty dan gre k belcu in ovije roko krog vratu živali. Zvesti konj pa položi svojo glavo na njena ledja. Tako je bila dolgo časa. Nato se povrne v sobo se obleče v črno in opravi mrtvaške svečanosti.

Iz daljav trideset milj se je skupil narod in prišli so bojari oboroženi in v žalni obleki. Tožne pogrebne pesmi se oglase v spomin mrliču. Nato se snidejo bojari v veliki dvorani. Pečene ovce in govedo doneso sluge in postavijo na mize. Dvorni kuhar je rezal s svojim sijajnim nožem kose. Sužnji so med tem donášali napolnjene vrče težkega medu.

Tako se je obhajala sedmina v Kijevu. Carica, zavivši si lice v gosto kopreno, je sedela v svoji sobi in njene dvorkinje so ji pevale pesmi žalostinke.

Novi knez Derevljanov je med tem zbral plemiče in predstojnike občin svoje prestolnice in razpravljajal z njimi o daljnih stvareh radi Kijeva. Vsi so se strinjali, da Podobja ostane neodvisna samo tedaj, ko se Kijev osvoji in Korosten postavi središče države. Ali pod kakim sredstvom se to zgodi v tem si niso bili složni. Toliko, da se niso začeli pretepati. Mladi in bojaželjni so bili zato, da se zemlja, ki je bila brez vojske in pod vlado slabe žene osvoji z orožjem, predno si dobe vojskovodjo. Starejši so svetovali, da se naj dela z mirnim potom, naj se za njihovega kneza Maka izprosi Olgina roka in na ta način Kijev priklopi k njihovi zemlji.

Mak se odloči za nasvet starih in modrejših. Ne za to, da bi morebiti zgubil hrabrost in željo za bojem, ampak, ker je njegovo voljo vladala divja strast, katero je vzbudila Olga. Tudi se je bilo preje nadjati, da kot nosilec miru osvoji

ponosno, lepo ženo, kakor če bi z mečem v roki potrkal na vrata vdovinega bivališča.

Še ni postal poln mesec, da je bil Igor mrtev, kar je šumeči Dnjepr nosil proti Kijevu pozlačeno ladjo in v nji snubače Derevljane, ki so šli, da zasnebijo Olgo za svojega kneza Maka.

Nepregledna množica ljudstva jih sprejme na obali in je spremlja v Kijev.

Carica, ki je slonela ob oknu in neprestano razmišljala o osveti in gledala v daljavo, opazi to vrvenje, množino ljudstvo. Vpraša dvornice, kaj je to.

„Po Dnjepru je priplavala zlata ladja“, odvrne ena. „V nji so hrabri možje, blesteči od draguljev. To so podoljski bojari; novi knez Derevljanov jih pošilja k tebi“.

„Ne maram jih videti“, reče carica in mrko naježi obrvi. „Moja ušesa so zaprta za nje. Odpravite je!“

Za nekaj časa pridejo zopet dvorkinje k nji v sobo in rečejo: „Derevljani te prosijo za milost, da se ti ne smejo vreči k nogam“.

„Ta milost bi bila za nje v resnici prevelika“, odvrne carica.

„Oni so prišli“, reče ena izmed dvorkinj, „da za pomirjenje poprosijo tvojo roko za njih kneza, hrabrega Maka“.

Olga ostro pogleda dvorjanko. V njenih bistrih očeh zasije neka nadčloveška, demonska misel.

„Govoriš resnico?“ vpraša ostro.

„Popolno resnico“.

„To je kaj družega“, odvrne brzo carica. „Privedi je k meni, jaz je hočem slišati“.

„Gospodarica“, javi sedaj eden izmed telesne straže caričine. „Podoljani zahtevajo, da jih Kijevljani na rokah prineso v dvor“.

„Z vso pravico“, odvrne Olga. „Oni so zmagovalci, vi premaganci, storite takoj, kar zahtevajo“.

Kijevljani se pokore povelju carice in zaneso poslanca Derevljanov na svojih rokah v dvor, kjer je takoj povedejo pred Igorovo vdovo. Ona, sedeča na zlatem sedežu, z zlobnim nasmehom na ustnih, posluša njih prošnjo in je povabi na obed.

V tisti dvorani, v kateri je obhajala sedmino za ubitega cara, so sedaj pognili mize. Na prvem mestu je sedela kneginja, potem so se vrstili na eni strani Derevljanski, na drugi pa Kijevski bojari. Prej, kakor so se vsedli, odlože domačini orožje in Podoljani store isto. Kneginja napolni zlati vrč s starim vinom do vrha ter ga vzdigne visoko v zdravje svojih gostov.

To je bil znak za njeno telesno stražo in vojake, da so navalili od vseh strani v dvorano. Goloroki poslanci vstašev so brzo povezani.

„Kri cara Igora vpije po osveti“, vikne Olga, ki je stala sedaj ponosno pred Derevljani. „Zadoščenje pokojniku“.

Na obali Dnjepra da izkopati ogromen grob. Stotine delavcev je delalo dan na dan in ko je bil gotov, so spustili na njeno povelje zlato ladjo Derevljanov s poslanci vred v grob in zasuli.

Carica pošlje na to po dveh uglednih bojarih pozdrav knezu Maku in zahvalo za snubstvo. Nji je milo, samo poslanstvo ji je premalenkostno. Najuglednejše ljudi svoje zemlje ji naj pošlje, ker to zahteva njen visok stan. Derevljani, ki niti slutili niso, kako grozna usoda je zadela prve poslanca, izbero najplemenitejše izmed bojarov ter je pošljejo po ladji, ki je bila mnogo krasnejša od prve, v Kijev.

Olga jih je pričakala v črni obleki, da sliši njih prošnjo. Na ustnicah ji je igral lahek nasmešek, kar so poslanci imeli za dobro znamenje. Ona je povabi, da jo počaste na njenem obedu. Poslanci se ji prično zahvaljevati za to čast, koju jim milostno skaže njih gospodarica. Kar se pojavi dvanajst devic, lepih, krasno ozaljšanih, da je povede v parno kopelj. Podoljani jim slede, ne sluteči ničesar hudega, po stopnicah dalje skozi dvorišče na vrt, v katerem je stala lesena kopelj, popolnoma osamljena.

Komaj so stopili vanjo, zaklenejo devojke vrata ter prineso s smolo oblito zeleno vejevje, katero polože krog lesene kopeli in zažgo.

Ko je ogenj na vseh straneh zaplapolal in je jel dim dušiti Derevljane, začno v smrtnem strahu vpiti na pomoč, zastonj se trudeč, odpreti vrata.

„Take kopelji še niste imeli“, zaslišijo glas carice. „Ta bo morebiti oprala carsko kri, ali pazite, da vam ne bo prevroče.“

Zastonj so prosili podoljski bojari za milost, zastonj nudili mir za Igorovo kri, carica je bila neizprosna. Ni odgovarjala na tesnobne prošnje pomoči in pustila, da brez milosti zgore.

IV.

Olga zbere na to vojno, ki je bila dovolj močna, da jo ohrani napada ter pošlje poslance Maku, knezu Derevljanov, da mu javijo njen prihod. Srce mladega, strastnega človeka se je topilo od ponosa in veselja. Uredil je vse najlepše za sprejem ljubljene kneževe žene. Nestrpljivost, da vidi ono, katero je s svojo pagansko strastjo ljubil, koji se je bolj klanjal, kakor kateremu izmed svojih bogov, je učinila, da ni

mogel carice, kakor je to zahtevala njegova čast, pričakovati pri vratih svojega prestolnega mesta, ampak ji je šel nasproti do meje. Ko jo opazi, kako jo neso štirje sužnji v nosilnici na čelu njenih ljudi, vso v črno oblečeno, se ni mogel več obvladati. Zasedel je svojega konja in šel ter se ji vrgel pred noge.

„Naj bogovi blagoslovijo tvoj prihod“, reče. „Spolni mi to milost in naj tvoja noga stopi črez mene, tvojega prvega sluge, na mojo zemljo.“

„Vstanite“, odvrne Olga z mirnim, blagim glasom. „Ne zahtevam v tej zemlji nobenega sluge, ampak gospodarja in zaščitnika, moža.“ Ona mu poda roko, katero on še vedno klečoč žarno poljubi. Ona ga vzdigne.

„Gospodarica, ti si premilostna, predobra s tvojim slugom“, reče mladi, lepi knez, strastno motreč veličastno ženo.

„Zakaj bi ne bila dobra“? odvrne Olga mračno. „Prišli smo, da se pomirimo za cara Igora, mojega ubitega moža.“

Mladi knez prebledi pri pogledu tega velikega, vedrega očesa, ki je prodiralo v dno njegove duše. Molče sklone glavo, kakor grešnik, ki prosi za odpuščenje ali zločinec, ki prosi za milost.

„Mi smo prišli“, pristavi Olga, „da, kakor se zvesti ženi in zvestemu podaniku spodobi, da plačemo in žalujemo na grobu našega gospodarja, našega kneza, da mu ozaljšamo gomilo in postavimo spomenik.“

„Mi bodedo, ako dovoliš, visoka gospa, delili s teboj tugo in zaeno doprinašali žrtve pokojniku“, odvrne Mak.

Carica prikima soglasno z glavo in na njeno zapoved gredo dalje. Mladi knez je jahal iz spoštovanja nekoliko korakov na strani in odgovarjal,

spoštuječ njeno bol, samo na njena vprašanja. Tako pridejo v prestolnico, kjer so na lesenih drogih, prevlečenih z zlatom plapolale zastave. Predstojniki Korostena so sprejeli klečeč carico pri vratih in ji ponudili po slovanskem običaju kruha in soli, simbol miru, zvestobe in gostoljubja.

Ko je bila Olga sama v sobi po bizantinsko okrašeni, sleče črno vdovino kopreno in stopi pred veliko, v zlatem okvirju stoječe ogledalo ter se jame dolgo in pozorno motriti.

„Moja lica so od tuge obledela“, pomrmra. „Vendar sem še dovolj lepa in vredna ljubezni. Hočem biti lepa in on me mora ljubiti!“

„Knez je lep človek“, reče ena izmed njenih dvorkinj.

„Lep in dostojanstven“, reče zamišljeno carica. „Ali roke so mu okrvavljene s krvjo mojega moža. In ta kri vpije po osveti! Jaz bi ga ljubila, da, ako bi ga ne sovražila z vsem srcem“.

Zgodaj v jutro se poda carica z dvorkinjami in svojo telesno stražo na grob svojega moža. Vrže se nanj, solze močijo zemljo in bujni lasje se ji razpuste. Svojim ljudem zaukaže olepšati gomilo in jo vzdigniti v hribček. Ona sama donese prve tri lopate zemlje.

Po obedu pozove carica kneza v svojo sobo. Slekla je vdovino haljo. Mak se spusti pred njo na kolena, tresoč se, kakor bi imela ona oblast, da izreče smrt ali življenje.

„Pokojniku je storjeno dovolj“, začne carica resno pa blago. „Vi ste prosili mojo roko, plemeniti knez, evo vam je, jaz sem vaša“.

„Kako sem ti hvaležen, gospodarica“ vzklikne Mak navdušeno. „S temi besedami si storila svojega sužnja bogovom“.

„Jaz sem gotova, da to obleko zamenjam z onim, ki se odlikuje v veselju, ljubezni in sreči“, reče Olga. „In predno bo mesec poln, proslavimo, ako bogovi hočejo, v Kijevu našo svatbo!“

„Zakaj v Kijevu, gospodarica?“

„Tu ni mesto za našo svečanost“, odvrne ona mrko. „Vi znate, da je na trgu tega mesta —“

„Dovolj o tem, če dovoliš“, pretrga ji Mak besedo. „Ti zaukažeš, jaz se pokoravam“.

„Kakor se sužnju spodobi“ reče Olga s čudnim nasmehom. Nagne se k njemu in mu da — kakor zahteva običaj — prvi zaročni poljub. Ali njene ustnice so se dotaknile njegovih hladno in rahlo, kakor da so mrtve.

V.

Trombe so zvenele, bobni odmevali s Kijevskih stolpov, a slavnostni klici tisočerih so pozdravljali ladje Derevljanov, ki so prijadrale z rdečimi jadri po Dnjepru, njim na čelu sijajna, pozlačena ladja, ki je nosila njihovega kneza, mladega Maka. Olga mu gre nasproti s svojimi dvorkinjami do obale Dnjepra. Ko je opazil knez ljubljeno ženo, ni čakal, da ladja obstane, ampak skoči s šumnega Dnjepra na kopno in vpogne koleno pred Olgo.

Prvo vprašanje Derevljanov se je tikalo snubačev.

„Ali vas niso srečali?“ reče Olga. „Čudno, znabiti se sramujejo, da niso bili vslišani, pa so se menda tiho vrnili domov“.

„Tako tudi bo“, odvrne Mak.

Vodeni od Kijevljanov, se podajo Derevljani, pet sto po številu, v mesto. Dan je minul v svečanostih vsake vrste, vitežki bojarji se poskušajo v orožju in nekrvavimi bojnimi igrami, blede

slepci udarjajo v tamburice in pevajo pesmi o ljudskih junakih in junaških činih. Ko pa je nastal mrak, začno ljudje po velikih dvorinah piti in kockati. Mladi knez je med tem sedel v ženski sobi na svilenih blazinah kraj carice, držeč njeno, ko kamen hladno roko in se razgovarjal.

Drugi dan je bila svatba. Prvikrat sleče Olga sedaj žalno obleko ter se okraši s pomočjo dvorkinj z dragotinami, bolj kakor takrat, ko jo je car Igor povedel na prestol. Doli v veliki dvorani čakajo Kijevski bojarji Podoljane s knezom. Mak je bil oblečen v krzno ruskega vladarja. Na njem se je vse svetilo težkega damasta, zlata in bogastva. Ali ko je prišla Olga s svojimi sijajno oblečenimi dvorkinjami, se je zdelo, da je bogastvo Maka potemnelo. Modro svileno krilo, izpod koje so se pokazovale male noge obute v čevljičke iz fine rumene kože iz neke vrste sarafana, obšite z zlatim hermelinom, visoki diadem od plavega damasta, povezan z zlatom in blestečimi biseri, ki so se kakor solnce svetili na glavi, bela zaročniška obleka, kakor dvoje kril labudovih ji je padalo čez ledja, in vse to ji je podajalo veličanstvo, katero je uničevalo in pobledovalo vse drugo krog sebe, ne vzemajoč jej ono, kar se pravi ženska lepota.

Mladi knez vzklikne od presenečenja ter zdrhti, da prezalo objame; a njen ponosni, resni pogled ga odvrne od tega naklepa in ga vrže k njenim nogam.

Ko sta šla po stopnicah, po kojih so bile razprostrte preproge, ju sprejme burno klicanje.

„Bili srečni in zdravi!“ so klicali eni, „na mnogaja! na mnogaja leta!“ pristavljali so drugi.

Dve, v belo svilo in belo krzno oblečeni devici sta vodili kakor mleko belega konja caričinega. Sedlo je žarelo zlata in dragega kamenja. Olga se dvigne s pomočjo Maka na belca. Žival ponese svoj lepi tovor s kneževskim ponosom izmed množice. Derevljanski knez sede na konja in za njim gredo Kijevljani in Podoljani v dolgi sijajni vrsti.

Vsi krenejo v tempel boga Peruna, ki je bil obenem bog svatbe.

Ko so se pozneje po poroki vračali nazaj v carski grad, je jahal knez Mak z Olgo, prišedši na dvorišče jo vzdigne s svojimi krepkimi rokami s sedla in jo povede v sobano, kjer so bile pripravljene dolge mize za svatbeno slavo.

Spremstvo Makovo je sedelo med kijevskimi bojani in stotine slug in sužnjev je nosilo jedila in vrče z vinom in medom. Cel gozd kraj Kijeva je bil posekan, da se pripravi goveda in ovce, katere so razdelili narodu na dvorišču.

Mladi knez in Olga, ki je bila sedaj njegova žena, kakor je on mislil, so sedeli v zadnji dvorani v družbi najodličnejših in jedli skupno. Knez je hvalil jed in vino, in sladke besede ljubezni so mu neprestano tekle iz ust. Olga je bila resna, kakor kamen hladna, in se ni dotaknila ne jedi ne pijače.

Ljudje so se veselili pozno v noč, veselili še dalje potem, ko sta že carica in knez odšla v svojo svatbeno, sijajno opravljeno sobo.

Mladi derevljanski knez, ki se ni bal nikogar na svetu, niti bogov, zdrhti, ko prestopi prag njene sobe in nek nenavaden čut ga obide, kakor bi mu udaril v obraz grobni vzduh. Če to ni bila ljubezen, kaj bi potem bilo? Ni vedel na to odgovora. Ko je on odlagal meč, gornjo obleko

in pas, gre Olga z dvorkinjami za neko belo zavozo, katera je delila sobo na dvoje. Ko so dvorkinje odšle, pozove carica kneza k sebi. On odgrne zastor in zapazi krasno ženo, sedečo na svoji postelji. Sedaj je bila oblečena v dolgo belo hermelinovo krzno, koje je segalo do zemlje. Črne lase je povezala s črnim robcem, kakor kak turban.

„Poklekni in stori svojo dolžnost“, reče carica hladno, strastno.

Knez pristopi in se spusti pred svojo soprogo na kolena, da ji, kakor je bila svatbena navada, sezuje čevljičke. Bilo je to prvo in zadnje ponižanje moža pred ženo, katero je nalagal običaj. Od tega časa je bil on njen gospodar.

Ko je Olga postavila svojo nogo na kneževo koleno in ga pogledala s pogledom čudnim in na pol pretečim, vzklikne on z mladostnim oduševljenjem in strastjo:

„Služim ti danes prvi, a ne zadnjikrat, gospodarica, a jaz hočem biti ves čas tvoj suženj.“

„Ti mi služiš prvi in zadnjikrat“, odvrne Olga mrko. „A ti si moj suženj in kot s takim hočem postopati, drznež. Odlazi!“ V tem hipu ga sune z nogo z vso močjo v prsa. Udarec je bil tako nepričakovan, da se je mladi knez zvalil s stopnic, ki so vodile do postelje. Ona pa plane kakor blisk in zgrabi bojno sekuro svojega pokojnega moža, ki je visela kraj postelje in udari v okrogli ščit pokojnikov.

Zamolkel, močni zvok se razlije po sobi in celem gradu ali Drevljanov ne prebudi, ki so ležali pod mizami in klopmi, omamljeni od meda in trdo spali. Bil je to znak za kijevske bojare in carično telesno stražo, da pijane naskoči in pobije, bil je to znak za sužnje, da privale v

svatbeno sobo in da kneza, ki se je zastonj boril in upiral, zvežejo in postavijo pred carico, sedaj njegovo sodnico.

„Ti si v moji oblasti, knez podolski, ubijalec mojega moža“, začne carica s strašno zlobo. „Zvijača žene je bila vendar večja, kakor hrabrost in moč petsto mož!“

„Izdaja!“ zastoka Mak, „izdaja od tebe, katero ljubim.“

„Ljubav sužnja!“ se nasmeje Olga prezirno. „Eden zločin več, katerega mi je kaznovati.“

Od dvorane se sliši zamolklo upitje, zaslišijo se bolni vzkliki, kletve in na to smrtno hropenje.

„Kaj je to?“ vzklikne Mak osuplo.

„To je svatbena godba“, reče Olga. „Petsto Derevljanov, katere pošljem enemu caru Igoru, mrtvaška žrtva, kakršne še ni bilo, odkar se časti smrt in kaznujejo ubijalci.“

„Ali se ne bojiš bogov!“ vikne mladi knez in jezno potrese s svojo močjo okove.

„Si jih ti spoštoval in se jih bal“, mu odvrne svečano, „ko si svojega kneza, svojega gospodarja zavrtno umoril? In kako si mogel verovati, zaslepljenec, da bo krepostna žena, da bo kneginja iz Rurikove hiše pozabila in zapustila svet spomin svojega moža nemaščevan in dala ubijalcu svojo roko. Kako si mogel verovati, da se bom jaz tako ponižala, in dala sužnju svojo ljubezen, svojo naklonjenost? Kako silno je bil tvoj čin krvav, kako zelo so me sramotile tvoje nade in želje, tako strašna mora biti tvoja kazen. Vsi, ki so prišli s teboj sem, morajo umreti, samo ti ne smeš. Smrt bi bila za te milost!“

Carica pusti ukovanega kneza v svatbeni sobi in se poda, spremljana od slug in sužnjev, ki so nosili baklje, doli, da dovrši krvavo osveto. Čez štiristo Derevljanov je bilo pobitih, ko je prišla v dvorano, ki se je kadila od krvi. Le najuglednejši bojarji iz spremstva Makovega, večinoma taki, ki so sodelovali pri umorstvu njenega moža, so čakali zvezani svoje usode.

Olga bi ne storila dovolj zadoščenja svojemu vladarskemu čustvu, ne srcu celega naroda, da je storila, da se pobijejo njeni neprijatelji. Kakor prava hčerka onega barbarskega časa ni bila lena omisliti nečloveške muke za svoje žrtve in da se tisti dado mučiti pred njenimi očmi.

Enim je dala odpiliti najprej roke in noge, a potem glavo, druge je dala zvezati med dve deski, navalila na nje silne tovore, tako, da so se podušili. Drugi so zopet bili v dolgih redih nameščeni po dvorišču in carica se je popela na belca, konja pokojnega moža, ter jahala, lepa in strašna, kakor boginja osvete, čez telesa, spremljana od čete bojarev, dokler ni slednji spustil dušo pod konjskim kopitom. Tam so bili nastavljeni koli, na katerih so se v grozних mukah zvijali nesrečni Derevljani. Zopet drugi so ležali na razbeljenem železju in vpili od grozovite bolesti, kakor divje zveri. V vrtu so bile zopet izkopane globoke jame, kjer so po deset živih zakopali. Na ebeh straneh izhoda so bile postavljene piramide od odsekanih glav Derevljanov.*

Tako je osvetila carica smrt svojega moža, junaškega Igora, kateri je s svojimi belimi ladjami večkrat ostrašil Carigrad, a končno poginil od ubijalčeve roke.

* Vse te grozote, kakor celi dogodek, je popolnoma zgodovinski.

VI.

Ko se je knez derevljanski nahajal v njenih rokah in so bili najuglednejši in najhrabrejši ljudje naroda pobiti, se podviza hrabra žena, v kateri je bival moški duh, da Podolijo popolnoma sebi podvrže. Zbere vojsko, se vzpne na belca, katerega je njen mož v mnogih bojih srečno jahal, zavaruje nežna prsa s srebrnim oklepom, opase bojni meč in povede svojo vojsko na Derevljane. Ti zbero vse za boj sposobne ljudi in ji gredo hrabro nasproti.

Nedaleč od Dnjestra pride do velike bitke, v kateri so bili Derevljani pobiti in se v divjem begu umaknili z bojišča. Olga jih je preganjala na čelu svojih konjenikov, dokler so mogli konji teči, ter jih vjela mnogo tisoč, katere pa je dala na mestu pobiti. Vojskovodjo Olega, ki je že v bitki prišel v njene roke, da telesni straži za cilj pri streljanju.

Brzo krene proti Korostenu, požigaje po potu sela in mesta in pobijaje prebivalce. Prestolnica Derevljanov se ji upre. Kijevljani so že porušili več stolpov, ali mesta niso mogli vzeti. Tedaj pošlje carica nekega zanesljivega človeka, ki javi meščanom, da je njej osvete dovolj, in da ne zahteva drugega, kakor da se ji pokore. Radi tega naj ji vsaka hiša pošlje tri vrabce in tri golobe.

Meščanom Korostena se zdi ta pogoj povoljen in se podvizajo, da pošljejo Kijevljanom vrabce in golobe. Carica sprejme in obljubi, da že drugi dan odide s svojo vojsko domov. Ali ko je nastala noč, razdeli vrabce in golobe med svoje vojake, kateri vsaki ptici privežejo na noge zapaljeno smolo in je potem spuste. Ptice se naglo vrnejo v svoje domovje v mesto in tisto zažgejo.

Kmalu bruhne na vseh krajih Korostena ogenj. Ker je bilo celo mesto zgrajeno iz lesa, so stanovalci v prvi vrsti mislili, kako rešijo svojo življenje; ali Kijevljani jih z orožjem v roki poženo nazaj. Kdor ni pal od meča, je pal od ognja. Carica je sedeča na srebrnem stolcu, na grobu svojega moža, z demonskim dopadenjem gledala strašni prizor, dokler se ni mesto derevljansko spremenilo v prah in pepel.

Nato gre po Podolju na vse strani, uničujoč z ognjem in mečem, dokler ni narod derevljanski pal pred njo v prah, uničen svojega plemstva, opustošen in oplenjen. Vjete bojare in plemiče si pridrži za sužnje, nekatere pridrži za sebe, a druge razdeli med ljudi svojega spremstva. Ti je povežejo za repove svojih konj in jih odženo domov. Opostošeni deželi postavi svojega namestnika, ki je z železno strogostjo opravljal svojo službo.

Olga se povrne v slavju v Kijev, pozdravljena od svojega naroda. Najprej da pozvati pred se ubijalca Igora, nesrečnega kneza Derevljanov. On zdrhteče, ko zagleda lepo ženo, ki je v resnem veličanstvu, ogrnjena s sijajnim plaščem, ležala na svoji postelji, obdana od dvorkinj in sužnjev, med katerimi je opazil nekatere najuglednejše ljudi svojega naroda.

„Obljubila sem ti kazen“, začne ona z zlobnim nasmehom, „katera mora biti strašnejša nego smrt. Podolija je opustošena, jaz sem pobila njeno vojsko, požgala mesta in Korosten, kjer je car Igor padel od tvoje roke, zravnila z zemljo“.

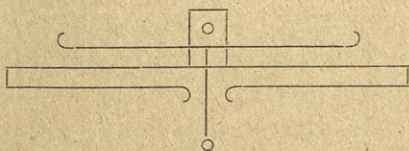
„Ni mogoče“, vikne Mak otožno.

„Tako je“, potrde Derevljani, ki so bili pri Olgi zaslužnjeni.

„Tako je“, ponovi carica, „a tebe, izdajica, hočem tako kaznovati, da preživiš pádec in sramoto svoje domovine. Ti boš moj suženj, ne, še manj, žival, katera se vlačí po svetu in katero sme vsak, kdor jo sreča, udariti. Učinite, kakor sem ukazala.“

Strašna žena dade na to derevljanskemu knezu odsekati roke in noge; cel čas svojega življenja je moral pod njeno klopjo jesti in pobirati kose z jezikom. Olga pa je vladala v imenu Svetoslava, nedoraslega sina cara Igora, mnogo let modro in krepko ter bila v stanu, da je kijevskim Rusom nadomeščala junaškega vladarja. Zemlje, ki so spadale pod njeno vlado, so cvetele blagostanja in sreče. Navdušena od grških duhovnikov za nauk Kristusov, se poda v Carigrad, da se bolj pouči in leta 935. se da krstiti.

Umrla je leta 969., objokovana od svojih. Veliki ruski kronist Nestor jo je nazival „spasiteljico“, povest „modro“, njen narod „zvito“, a cerkev „sveto“.

PRIJATELJ LOVRO.

HRVAŠKI SPISAL AUGUST ŠENOA; POSLOVENIL JANKO BRATINA.

Pred več leti me je povabil neki moj prijatelj, plemenitaš, na deželo v trgatev. Rad sem se odzval njegovemu povabilu, da se navžijem malo svobode. Ali človek obrača. Bog obrne. Komaj sem došel v njegov dvor, sem opazil, da se nebo silno oblači in kmalu je začel dež. In jaz nesrečnež nisem čeli teden dočakal vedrega vremena. Evo žalosti, evo me na deželi v hujših škripcih nego v mestu! Kaj naj delaš? Gospodje sede, pušijo, pijejo vino pa igrajo tarok, a gospe sede, pletejo, pijejo kavo, pa se razgovarjajo. Človek bi obupal!

Na srečo ni stal dvorec mojega pobratima na samem, bilo je dosti sosedov in kakor je moj prijatelj bil veseljak, kakor je bila njegova žena dobra kuharica in gorica rodila zlato kapljo, tako so često prišli sosedje na prijateljev dvor, da si razvedrijo dušo. Nekega oblačnega popoldne se je bila zbrala baš precejšna družba. Župnik, velik politikar; sodnik, zagrizen sadjerejec; sodnikova žena, dobra duša, četudi malo počasne pameti in neka lepa, črnooka mlada gospa v črni obleki, vdova sosednega plemenitaša, kakor so mi povedali pozneje.

Častiti gospod župnik je začel na široko razvijati Napoleonove misli; imenitni gospod sodnik je pripovedoval z navdušenim glasom, kako mu je rodila hruška, katero je cepil pred dvema letoma; dobra gospa sodnica pripomni z nebeškim nasmehom, kako je celi dan gladila perilo; moj

pobratim je bobnal s prsti po mizi, a domača gospa nas je silila brez konca in kraja z jedjo in pijačo. Ni li to divna zabava? No, mene je od vsega tega že malo bolela glava. Takrat še ne-
oženjen sem se malo brigal za Napoleona, za hruške in za vse drugo, če so se mi oči namerile na kako lepo žensko glavico. In tako tudi to pot. Vso svojo pozornost sem obrnil na črno vdovico. Sedé kraj okna je čitala neke stare nemške modne liste, kakoršnih je v obilici po naših hišah. Pristopil sem k vdovici, in ona je, zaklopivši no-
vine, nagnila polagoma glavo.

— Vi čitate, milostiva? vprašam malo naivno.

— Čitam, odgovori ona prostodušno, ker baš ne maram ne za župnikovega Napoleona ne za sodnikove hruške.

— K sreči ne more tudi mene ne eno ne drugo navdušiti.

— K sreči?

— Seveda. Ker iz najine skupne antipatije proti Napoleonu in hruškam mora vsekakor postati neka vrsta simpatije med nama.

— Vi naglo modrujete, gospod! no, ne protivim se vaši logiki, ker me more zabavati. Pisatelj ste in kolikor mi je znano, ne pišete gramatik; znali bode te govoriti tudi z žensko.

— Ker ste me spomnili na moj poklic, gospa, dovolite, da vprašam, kaj čitate.

— Humoresko iz lanskih modnih novin.

— In doma?

— Čitam romane, potopise, novele, gospodar-
ske knjige in več tacega.

— Vse nemško?

— Seveda, nekaj tudi francoski.

— A hrvaški?

— Skoro nič.

— In vendar ste — Hrvatica!

— Ničvredna Hrvatica — ste hoteli reči. jeli? In zopet ste naglo modrovali. Topot se varate, gospod! Vedno sem se ponašala z ženskim srcem, katero je, kakor nam vi, učena gospoda, dokazujete, močnejše nego naš um. In kakor znamo, da zver ljubi svoje duplo, divjak svojo šumo nad vse, tako nisem ni jaz pozabila, da me je rodila hrvaška mati.

— Vaše misli so zelo plemenite, milostiva gospa, a zato vendar ne razumem —

— da čitam malo hrvaških knjig, jeli? Povedati vam hočem, zakaj. Ne zapišite mi moje odkritosrčnosti v greh, vem, da ste gospodje vitezi svetega duha zelo občutljivi, no, upam da vas bode moja odkritosrčnost nekoliko pomirila. Jaz čitam malo hrvaški zato, ker sem preveč hrvaški čitala. Vam se zdi to čudno, a je tako. Naš vrli župnik kupuje kot dober rodoljub vse hrvaške knjige in novine ter jih že več let vedno pošilja meni. Jaz najrajši čitam pripovedke in sem tega blaga prečitala dosti v raznih jezikih, seveda tudi hrvaški. A čitaje vse te mogoče naše pripovedke, sem se jih nasitila do grla. Zakaj, me vprašate. Povedati vam hočem. Ženska narava je strastna, fantazija bujna, misel živa in brza kot ptica. In kakšno hrano dajejo naši novelisti tej živahni ptici, ki leta od mesta do mesta, ki je željna večne spremembe in nikdar ne miruje? Vedno eno in isto. Dva mlada se imata rada, stavi se jima kake zelo navadne zapreke, koje premagata na zelo navaden način, pa sta hvala Bogu svoja. K temu še malo solnca, mesečine, cvetja, solz — in povest je gotova. Le včas pride kakemu pisatelju na misel, da se junak in junakinja morata zastrupiti.

prebosti, ali bolje, umreti vsled jetike. Večna idila, večna monotonija! S tem se naša strastna narav ne more zadovoljiti; samo v boju nam zadobi duša mir in fantazija se nam vspeva do plamtečih zvezd. No, ne razumejte me krivo; jaz ne obsojam naših pisateljev: opisujejo to, kar dobijo v svojem kraju, malenkostne, neznatne razmere, kakor smo i mi sami malenkostni. Ali so pisatelji krivi, da pri nas ni velikih katastrof, koje morejo razburiti dušo? So li pisatelji zmožni naslikati v malem okvirju velike divne slike, more li v naših odnošajih postati za roman kakov zanimiv junak? To so vam vprašanja, na koja moram, četudi z veliko težavo odgovoriti „ne“ in radi tega ne čitam skoro nikakih hrvaških knjig.

— Vaša ognjevita zgovornost, milostiva gospa, navda človeka nehote z zanosom in skoro bi ga prevarila. Mali smo žalibog, slava naša ne doni po svetu, da, celo to, kar smo si pošteno zaslužili, jemljejo našemu imenu. Žalostno je to, tuga prime človeka, prav pravite. Ali vendar ne sodim kakor vi. Prav okvir naših malih razmer, koje združujejo često smelo dušo in žarko srce, rodi toliko bojev, toliko stikov, da dušo silno razburi, in povest človeškega srca pri nas je tako različna, tako živa, da našim pisateljem ni treba družega kakor jo prepisati, in napisali so najlepši roman. Ali da vam povem prav, mnogo naših pisateljev piše o naravi, ne da bi jo premotrivali, piše o človeškem srcu, ne da bi ga poznali.

— To je vse teorija, nasmehne se lepa gospa, a jaz se vašim besedam uklonem le tedaj, ko mi pokažete živ primer, ko mi pokažete pravega junaka za roman.

— Hočem, gospa! odgovoril sem ji. Najin razgovor je postal živahnejši in živejši, in župnik

je pozabil Napoleona in sodnik svoje hruške. Vse se je zbralo okoli naju, vsi so hoteli slišati o junaku romana.

— Poslušajmo, je viknil častiti gospod, nagnivši se za mojim stolom, a jaz sem začel:

— Ne mislite, gospoda moja, da vam bodem povedal pripoved, zloženo po pravilih umetnosti; ne mislite, da pokličem na pomoč ostro duhovitost ali bujno domišljijo. Nikakor. Kar vam tu pripovedujem, je živa in priprosta resnica. Učil sem se prava in zakonov na praškem vseučilišču. Nekoliko let nisem videl hrvaške domovine; raditega sem šel leta 186* za Božič v Zagreb. Vse se je bilo spremenilo, svobodneje se je tu dihalo, srečnejše živelo. Počitnice so hitele in odhitele neopaženo. Toliko sem moral gledati, poslušati, govoriti. Ni tedaj čudno, če sem praznoval čez določen čas. Nazadnje se je bilo treba ločiti od doma, vrniti se k naukom. Proti koncu meseca prosinca sred hude zime me je prinesel večerni vlak pol mrtvega in zmrzlega nazaj v Prago. Ko sem se malo spravil, pohitim med hrvaške brate. Da, bratje smo bili, gospoda, kot da nas je rodila ena mati. Bila nas je lepa kopica Hrvatov v češki stolici, bili so pravniki, zdravniki, zemljemerci, jezikoslovci, ki so sinovi iz vseh strani hrvaške zemlje. Pa da ste nas videli, slišali! Lepa zadruga ponosnih, živih mladeničev! Bili smo kot prst pri prstu, vsi za vsacega, vsak za vse. Delili smo radost, delili žalost, in radost je bila veselejša, žalost lažja. Bratu ne pomagati je bilo greh: bili smo komunisti med seboj. In ta čila zadruga iskrih, mladih duš je pazila, zrla in prisluškala na vsaki srčni gibljaj hrvaške matere domovine. Naj domišljija še tako vskipi, ne bode si naslikala lepše poezije kot je svobodno dijaško življenje

na vseučilišču. Doživel sem one dni mnogo bridkosti, a nikoli nisem doživel poetičnejših časov. Hrvati smo se shajali vsaki dan v kavarni, da čitamo domače novine, ker ni bilo hrvaškega lista, ne hrvaške knjige, kojo bi bili prezrli. No, redne sestanke smo imeli vsako soboto. Kakor da vidim pred seboj to ognjevito četico. V posebni sobi neke praške gostilne so navadno sedeli veseli, brhki mladeniči hrvaški. Nad mizo je drhtela plinova svetilka, razprostirajoč včasi jasneje, včasi slabeje svojo svetlobo nad glavami mladeničev. Okoli dolge mize junaki. Veselo je bilo tu, preveselo. Ni bilo tu popivanja nemških dijakov, niso se glasile tu umazane pesmi. Tu smo deklamirali pesmi, čitali sestavke, pevali v kvartetu, nazdravljali po hrvaški navadi, vse v slogi in ljubezni.

Kanarček, pravijo, ni v svoji domovini na atlantskih otokih niti lep po zunanosti niti dobrega grla, a ko pride v širni svet, porumeni mu perje kot zlato, grlo se mu odpre milim pesmicam. Tako tudi naša mladina. Doma je mladenič plah, veže ga rodbina, znanci in drugi obziri, a ko pride v svet, vzplapola mladenič in se razvija kakor cvet, tu ga lahko študiraš in proučuješ. Koliko različnih značajev, koliko nasprotnih slik, a vse samo eno srce. V tujini je treba proučevati različne tipe našega naroda, ko se njegovi sinovi zbero od vseh strani v eno kolo. Tu pride na dan flegmatična duhovitost Zagorca, živahna razposajenost gibčnega Dalmatinca, anakreontična brezskrbnost šijaka*) in epigramatična odločnost krajišnika.***) Zato so me ti naši sestanki zelo zanimali. Večkrat sem se potegnil v kotichek ter sem opazo-

* Hercegovci imenujejo tako Sremce v Slavoniji.

*** Graničar, človek z nekdanje vojaške granice.

val to pisano kolo. Ali bilo je. prošlo je. Razšli smo se v svet, kakor se razprše zlati oblaki na nebu.

No, pa sem zašel na stransko pot, duša me je zanesla v minule dneve, a jaz sem* obljubil povedati vam o junaku za roman. Oprostite, bodem povedal.

Pohitel sem, kakor rečeno, med hrvaške brate v prvo nadstropje prve praške kavarne. Nisem se prevaril. Dobil sem tovariše, kot da sem jih zapustil včeraj. V zadnji sobi kavarne je bil hrvaški tabor. Zvečer so prišle z juga novine, treba jih je bilo takoj prečitati ter najvažnejša vprašanja razpravljati in razpravljalo se je zelo glasno. Ljudje gori na severu so se čudili našemu glasnemu govoru in penzijonisti, čitajoči po dve uri augsburške novine, so sovražili iz srca naša glasna grla. Jaz stopim v krog, in vsi okoli mene kakor čebele na med.

— Pusti novine, sikne šijak čitajočemu sosedu, evo ti najnovejših živih novin iz Zagreba!

— Servus, dragi brate, pozdravi me Zagorec.

— Kdaj si šel iz Zagreba? Kaj dela ta, kaj de oni? Je li to res? Povej ti resnico! Si li videl Tinko? Se je li zaročila Minka? In tako dalje brez konca in kraja.

— Mir, otroci, otresel sem se jih krepko, če bi bil zdrav in čil, moral bi imeti deset glav in jezik kakor indijski bog, da pomirim vašo radovednost, a tu vidite, prevozil sem čez sto milj sredi trde zime, in bolj sem ledena sveča nego človek. Dajte mi kaj, da si segrejem dušo, pa sem vam na uslugo.

Da se rešim bratske naloge, sedel sem v kot k svojemu znancu bradatemu Bodulu, kateri je na vseučilišču premleval helensko nesmrtnost.

— No, vidiš, zopet smo se našli, dejal je moj grški apostol, pogladivši svojo dolgo brado, pa niti besedice nisi pisal iz Zagreba.

— Nisem utegnil bratec.

— No, dé Bodul znova, evo nam novega prijatelja, in pokazal mi je s prstom na človeka z očali, koji je sedel nasproti nama za tisto mizo.

Novi prijatelj se je dvignil, poklonil se svečano in podavši mi gracijozno svojo posetnico, rekel kratko: „Lovro N., profesor jezikoslovja.“

Ta svečani naglas me je v začetku nekoliko osupnil, a odgovoril sem isto tako, vsekakor pa nerodno. V začetku smo govorili malo, le nekaj navadnih besed. In bilo mi je ljubo. Imel sem čas, da premotrim novega znanca. Po naglasu sodeč je bil pohrvačen Slovenec. Naj ga kratko opišem. Bil je človek srednje postave, koščen, širokih pleč. Nenavadno velika glava je bila podobna krogli: čelo mu je bilo široko, visoko, rekel bi oglato, lice suho, blede, v sredi široko, spodaj popolnoma silasto, nos fin, ustnice tanke, stisnene, brke slabotne, lasje temni in gladki, dolgi in razdeljeni na dvoje, oči male, temne, utripajoče, ali tudi zelo bodeče. Gledajoč ga sem nekoliko osupnil. Opazil sem na tem človeku nekako nepravilnost. Posavski klobuk je bil nov, siva surka s srebrnimi gumbi fina, ovratnica svilena, srajca tenka; videlo se je, da se ta človek rad okusno oblači, a vsa ta finost je bila nerodna. Kakor da sem videl učitelja ali kaplana pred seboj.

Tudi kretnje njegove so bile nenavadne. Sedel je ponosno, glavo pokonci, stisnenih usten, izpod čela motreč človeka, nasmehnil se je včasih porogljivo, včasih pokimal z glavo. V eni roki je držal rokovice, a z drugo si je vedno popravljjal ovratnico. V vsem je hotel biti fin, eleganten, do-

stojanštven, po vsem je bilo videti, da je ta človek vsekakor mnogo občeval s finim svetom, ali da je vkljub vsemu temu ostal nekako neuglajen. Govoril je v začetku polagoma, svečano, kratko kot v epigramih, ali tudi apodiktčno, prepresajoč svoj govor s francoskimi dovtipi. Bil je silno miren, a nenavadno svetle oči so kazale, da je strasten človek. Ko se je začel živahen prepirček o kaki neznatni stvari — in tega je bilo takrat dosti — molčal je Lovro kakor kamen ter je le pri koncu govora z ironično opazko obrnil vso razpravo na šaljivo stran. A ko se je govorilo o važnih stvareh, tedaj mu je vzplamtelo blede, starikasto lice, zasijale male oči in zabadajoč s kazalcem v zrak, je govoril kratko, bistrournno; rad je pobijal tuje pravo mnenje z dovtipom in branil svoje krivo, če je bilo treba, tudi s sofizmom.

Po prvem razgovoru sem spoznal, da je Lovro izvanredno nadarjen človek, da zna mnogo, zelo mnogo. Vkljub vsem tem vrlinam mi ni bil prvi Lovrov utis prijazen. Nekaj me je odbijalo od njega. Ko smo se najbolj razgovorili, izvleče Lovro uro, pa pravi zelo važno: „Kasno je, gospoda!“ Dvignivši se pogladi si lase pred velikim zrcalom in podavši mi tri prste se svečano prikloni: „Posebna čast mi je bila! Klanjam se!“ Vrnil sem mu poklon na isti način, nekoliko osupnjen, in radi tega menda zopet nerodno. Razšli smo se in jaz sem dolgo razmišljal v postelji: kakov človek je ta Lovro!

No, skoro sem spoznal, kakov je bil. Sestajali smo se večkrat pri mojem pobratimu Bodalu. Lovro se je pečal z literaturo, jaz tudi. Pobratila sva se in nazadnje je rekel Lovro: „Našel sem lepo stanovanje za tri. Enega tovariša že imam; pridi še ti; ljubo mi je, če stanujeva skupaj.“

— Veija. sem dejal, bodem ti pagat ultimo.

Za malo časa smo šli na novo stanovanje in to pri kapelniku opere, ter smo se nastanili v svojem novem taboru, kakor smo bolj vedeli in znali. Tretji med nami je bil Ž., tehnik, pristen in vreden sin hrvaške kajkavščine. No, ta tretji svat je bil navadno z doma; vezala ga je goreča ljubezen na neko praško mladenko.

— Hvala Bogu, dejal je Lovro uredivši z belo polhovko na glavi pohištvo po svoji volji — gotovi smo; sedaj imamo salon in alkov; sedaj stanujemo gosposki in moremo vsaj sprejemati posete.

Poznajoč trmoglavost brata Lovra, se nisem dotaknil njegove uredbe, le nasmehnil sem se v duši njegovi aristokratski opazki. Tako je bil Lovro molče priznan za glavarja naše male zadruge. Sedaj sva se šele pobratila prav iz srca, sedaj sva bila prijatelja in nisva se razšla, dokler Lovro ni zapustil vseučilišča.

Ob zimskih večerih sva sedla z Lovrom za peč pa se učila. Ogenj je prasketal v peči, pipe so se nama kadile. Lovro je obdeloval „Ostromirove evangelije“, jaz pa „enciklopedijo prava“. Ura je šla za uro, a nazadnje se je dvignil Lovro, nataknil svojo polhovko, vidni znak oblasti, in to je tudi bilo znamenje, da je učenje dovršeno in da je ura za „akademični čaj“ in razgovor. Čaj je kuhal Lovro sam; v ta posel se ni smela mešati živa duša; kuhal ga je natančno, skoro bi rekel matematično. Ko je vsul čajevo listje, potegnil je Lovro uro in štel minute, kolikor jih je treba. Kadeči pipe, srebajoči čaj smo govorili od srca o vsem mogočem. V takih slučajih mi je pravil Lovro o svojem domu, o svoji mladosti.

Lovro je bil sin malopremožnega kmeta pri Postojni. V teh krajih gospodarstvo ni dosti vredno, zemlja je suha, kamenita. V hiši je bilo več otrok, deklic in dečkov; težko je, da jih spraviš na noge. Pobožni stariši so želeli, da se vsaj eden otrok dvigne do sreče, do gospoda. A more li zanje biti veči gospod, večja sreča nego je duhovniška halja? Ko sin zraste, mislila je stara mati, bode župnik. Sosedje mu bodo poljubovali roko, sodnik se mu bo klanjal, jedel bode vsak dan meso na belem krožniku, imel bode dovolj vsega do groba, pa, kar je še več, molil bode za mojo dušo in njegova molitev je boljša nego so druge. Je li večja sreča? Stara sta odločila, da bode eden sinov duhovnik. Kocka je padla na Lovra. Celo selo je znalo, da je bistra glavica. Na pamet je znal on vse cerkvene pesmice. Tem bolje zanj, pozneje bo imel manj truda. — Pa naj bode, Lovro naj bode duhovnik, reče oče. A glej nesreče! Za duhovnika je treba šol, a v selu je bil učitelj komaj za orgljarja; šola v mestu, bogme, pa stane — od kje vzeti?

— Glej sreče! spomni se hitro starica. V Ljubljani je naš boter cerkovnik. Kako bi bilo, da nastanimo Lovra pri botru, naj se toliko prej priuči svetemu poslu. Glej dobro pamet in še, boljšo srečo. I botrstvo velja nekaj.

— Prav, mati, reče oče, Lovro naj gre k cerkovniku. Tvoja pamet velja kaj.

Sodnijski pisar je napisal Lovrovemu očetu pismo za botra. In dobro je pogodil pisar. Cerkovnik je bil dober boter in je javil, da Lovro lahko pride k njemu v Ljubljano; ker je on že oslabel, pa mu bode kumič pomagal. Tako je tudi bilo. Nekega jutra je blagoslovila mati Lovra, stisnila mu v roko dva groša, v torbo dva bela sira in za botra povesno. — Pojdi, sinko, reče majka, bodi

priden in pošten. Na svetu je mnogo hûdobije, a ti bodi dober. Spremlja naj te Bog in njegovi angeli. Če da Bog srečo in milost, bodeš čital novo mašo pred našim velikim oltarjem. Pojdi, pa moli za svojo mater!

Lovro je od tega seveda malo razumel. Vedel je, da gre v veliko mesto k botru. In veselilo ga je. Ali ko je videl, kako so iz materinih oči porosile solze, stisnilo ga je okoli srca, in tudi on je začel plakati. No, oče je odtrgal sina od materinih prsi in povedel Lovra k botru cerkovniku.

Tu je bilo seveda drugače. Ko je Lovro videl velike hiše, množico ljudi, visoke stolpe, ko so mu prvikrat zagrmle na uho velike orglje, tedaj se mu je vzradostilo mlado srce črez mero. Lovro ni bil plašen, kakor drugi otroci z dežele. Brzi razum njegov se je hitro oprijel vsega. Dali so mu tudi knjige. Evo veselja. Ves dan je sedel dečko v šoli, samo zvečer je zvonil namesto botra „Zdravo Marijo“. To ni bila njegova dolžnost, to je bila njegova pravica, na kojoj je bil ponosen.

Ob donenju zvonov, razlegajočem se v daljni svet, je Lovrov duh razpel krila, razpenjajoč se dalje in dalje. V onem času so dobili vse šolske časti le gosposki otroci: kako da ne bi bili pametni, dobri, če so gosposki, mislili so učitelji. Revček z dežele, ki ni znal niti besedice nemški, moral se je stisniti v kot, naj je bil še tako pameten. Tudi Lovro je bil tak revček, a on se ni dal. Ta mali revček je prodril s svojim ostrim razumom, zrelo in smelo sodbo v toliko predsodke svojega časa, da so se mu učitelji čudili, gosposki otroci klanjali, dá, nek učitelj je rekel o njem: „Nad glavo tega dečka sije ognjeni jezik svetega duha“. Vsak zavod ima dijake, katerih se tudi

pozneje spominja kot nenavadnega pojava. Tak je bil tudi Lovro. No dovolj o tem dijakovanju. Dokončavši srednje šole, je znal Lovro več kot večina njegovih učiteljev, in ako je včasih mati mislila, da dočaka sin župniško čast, trdili so tedaj i učeni ljudje, da postane gotovo mlad kanonik. Prišla je ura, da bi Lovro šel v semenišče. Srce mu ni bilo veselo, žarkemu srcu mladeničevemu je bil i svet preozek, hotelo je poleteti preko sveta, zapirati ga v se. Je dosti duš mirnih, krotkih, pobožnih, ki imajo moč, da polože vse svoje življenje na božji oltar, in nikdar ne obžalujejo te žrtve. A Lovro ni bil tak junak. V njem je vse kipelo, vrelo, plamenelo. Bil je preslab, da bi si bil sam zlomil krila. In vendar je šel v semenišče. Oblekli so mu črno haljo, obrili mu teme. Neizmerna žalost se je polastila njegovega srca. Pamet mu je bila mračna. Črna halja se mu je zdela kakor oklep velikana na prsih pritlikavca. Toda on je junaško zaklepal svoje boli, zakopal jih je na dno svojega srca. No, to ni bilo junaštvo navdušenega vojščaka, ki s plamtečim srcem hiti v boj; to je bila nema odločnost vojaka, kateri je prisiljen nositi puško, stopi mirno pred sovražnika in se ne briga, če ga prebode sablja ali če ga kroglja spravi pod zemljo. A kdo ga je silil v ta — — — — — neprijetni poklic, v ta sveti, zanj pretežki jarem? Kdo me sili, vprašal se je večkrat tudi Lovro sam. Nikdo, prav nikdo. A zakaj ne raztržem svetih verig? Silil ga je materin nasmeh, materine solze veselja. Pred tem nasmehom nagubanega starega lica, pred tem sijajnim biserom je razpalo vse njegovo junaštvo v nič, Lovro je ljubil mater izredno, a ta ljubezen mu je vstavila v grlu vsak ugovor, v glavi vsako nasprotno misel.

Proti večeru nekega jesenskega večera — ob času počitnic — vrnil se je Lovro domov — prvičkrat v duhovski obleki. Nad ostrimi pečinami pustega Krasa je drhtela večerna zarja. Sredi kamenite pustinje se je svetila zelena samotina in sredi nje kamenita hišica. Župni zvon je zvonil „Zdravo Marijo“. Pred ograjo je stala mlada ženska, polna, močna. Na dvorišču je molil starec, na čelu so mu sijali zadnji solnčni žarki zapletajoči svoje zlate nitke v srebrne sive lase. Pred hišo na kamnati klopi je sedela starica sklenjenih rok. Tudi ona je molila.

— Jezus, tlesknila je mlada z rokami, opazivši, da se črno oblečen mladenič pomiče po brdu proti hiši.

„Mama, mamica! Evo gosta! Lovro gre! Duša moja! Lovro, mamica! in pohitela je po brdu doli nasproti prišlecu. Oče gre za njo, a mati dvigne glavo in spusti roke na krilo. Drhtela je. Za hip prileti mladi bogoslovec, poklekne in spusti glavo v staričino naročje. In ona? Razprostrla je roke in tiho jokaje in smeja se gledala s srepim očesom na mlado glavo. Tedaj ni bilo na svetu naenkrat več žalosti in radosti nego na tem kraju.

Po večerji je bil Lovro vedrejšega lica. Svoboda, sveži zrak, ljube mu osebe in kraj, kjer je zagledal svet — vse to ga je bilo prevzelo, da je pozabil tudi na svojo črno suknjo. Govoril je z očetom in svakom o marsičem, govoril razborito, bistrourmno, a tudi priprosto, primerno duhu priprostih rojakov.

Oče je razpravljajl ž njim kakor bi bil njegovih let, ponujajoč mu neprenehoma primorskega vina. Svak, orjak, zaplel se je včasih v govor, in tudi sestra, držeča dete na prsih, je rekla hipoma v smehu kako malenkost. A mati? Postala je kot

kamen. Nema, srečna je sedela na koncu klopi, šepetaje molitve in gledaje črno haljo svojega sina.

— Ej Lovro! spregovori črnooka sestra, vi moški ste pili že na vsakega, a Lovro je pozabil, da ni samo sin in brat, ampak tudi ujec. Pojdi sem bliže, bratec, poglej mojega dečka; i ta nekaj velja; da bi se mu le kaj hudega ne zgodilo, doda mlada žena, potegnivši ruto z glave svojega edinca.

— Glej ga no! Lovro! nasmeje se svak, pa reci po pravici, ali se ni ta mali debeljakovič vrgel na mater. Poln je kot jabolka, pa tega ti niso prinesle miši, jeli Kata? In mož je poljubil mlado ženo in rujavkasto dete, katero se je tako pametno in milo smejalo uju.

— Pojdi s svojim grdim jezikom, udarila je žena zbadljivega moža lahko po roki; vidi se ti, da nisi tešč. Misliš ti, da je prišel brat iz mesta, da bo poslušal tvoje bajke? Pridige ti je treba, pridige.

In vsi so se iz srca zasmeli. Lovra je brzo minil smeh. Čelo se mu je zmračilo. Zamislil se je. Srečni ljudje! Tu je življenje, pravo, zdravo življenje. A on? pogledal je črno haljo in srce mu je zadrhtelo! pogledal je mater in pomiril se je.

Minile so počitnice in Lovro je moral nazaj v mesto. „Pusti meni“, rekla je mati sestri spravljajoči Lovrove stvari, „pusti meni, sama bodem, kaj ti znaš!“ In plakaje je tiho spravljala prtljago. Pri odhodu je prijela Lovra za roko in otrši si solze govorila: „Moli zame, sinko, moli! Lepo znaš govoriti, kakor tiskano, boš znal tudi lepo moliti. O srečna sem in presrečna! Odpusti, ti si sedaj že gospod — ali jaz tvoja mati, mati!“

Po teh vedrih dneh je nastala v Lovrovi duši noč, temna noč, burna noč. Dolgi semeniški hodniki so zevali nanj kot odprta žrela. Lovro se

je odtegnil od tovarišev. Postajal je vedno bledejši. Začel je moliti, pritiskujoč čelo na molitvenik. Ali dim njegove žrtve se ni vil proti nebu, dim se je zgubil po tleh. Zakopal se je v Avgušтина, Krizostoma in druge svete očete, zaril se v psalme. Zastonj, zastonj! Duh njegov se je vračal k Besangerju, Goetheju, Byronu in Mickiewiczu. Tu je dobil samega sebe. Kakor Byronov Mazepa mu je bila duša privezana na besnega žrebca — na čas.

Čas, mladost hiti, duša je ranjena, krvava. Lovro je začel čitati, učiti se v noč. Ali ni se učil svetih očetov. Učil se je zgodovine, jezikov, matematike. Lovro ni bil pesnik, to je, ni imel delujoče pesniške moči. Ali duh njegov je bil ognjevit zmaj. Ko je sprejel v se toliko slik pesniških velikanov, toliko množico različnih misli in občutkov, buknilo mu je srce kakor ognjena gora. Postajal je vedno bledejši, vedno bolj suh, a oči vedno bolj plameneče. Dobili so pri njem Kanta, Rousseaujeve „Confessions“. Temno ga je gledal predstojnik od onega dne. „Vas je obsedel nečisti duh, vi ste pogubljen posvetnjak pod sveto haljo!“ Od onega dne ni bilo miru. Predstojnik ga je sovražil do krvi. „Vi ste husit, heretik“, karal ga je, „ali se čita večna modrost v teh krivoverskih stihih?“

— Ne, odgovoril je Lovro, jaz sem sveti Lavrencij, ki me pražite na ražnju!

— Propasti svoje kriv si sam! zagrmi predstojnik, ki nikakor ni spadal v vrsto krotkih, pobožnih pastirjev Kristove črede.

Lovro je stisnil zobe, pohitei v vrt in čital Tomaža Kempčana, a koj nato Prešernove sonete. In skoro je postal popolnoma suženj zvonkih Petrarkinih stihov.

Za druge počitnice je odvedel neki tovariš bogoslovec Lovra v svoj rojstni kraj. To je bilo selo v krasni gorski pokrajini. Ne daleč od sela je stal plemenitaški dvorec. Gospodar, zelo izobražen in prijazen človek, je pozval večkrat mlade bogoslovce k sebi. V cvetnatem vrtu, na lepih bregovih je bilo dovolj zabave. Pri plemenitašu je bila lepa edinka, črnooka, zlatolasa, bujna in vesela, a pametna, zelo pametna. Razumela je več jezikov, znala risati, igrati na glasovir in več takega. Posebno rada je govorila francoski, pa je tudi dobro poznala francosko književnost. Tudi Lovro je bil dokaj vešč tega jezika. Ni torej čudo, da sta mladi svečenik in črnooka plavka med seboj mnogo govorila o cvetju, o solncu, o glasbi, o Berangerju in o marsičem. Mladenka je bila živa, zelo živa. Duhovitost in bistroumje je bilo Malvini — tako ji je bilo ime — nad vse drugo ljubo. Radi tega je rada govorila z Lovrom. Iz oči so se ji pri tem vsipale iskre; ali ko je govor postal živahnejši, vzdramila se je Malvina, oko ji je postalo resno. Nekega letnega popoldne se je napotil Lovro sam v dvorec, ki je bil sezidan na ravnih tleh. Od daleč so se oglašali zvoki glasovirja. — Lovro je pogledal skozi okno v hišo. Malvina je sedela za glasovirjem. Zavesa so bile pol spuščene, le nekoliko solnčnih žarkov je dospelo v poltemno sobo, in ti žarki so se igrali nad zlatolaso glavico Malvine. Prava Rembrandtova slika. Igrala je Schubertovo pesem. Kakor da so Lovru noge zastale v zemlji, a nazadnje stopi v hišo, v salon, kjer je sedela Malvina. Med smehom mu je devojka pokimala dva-, trikrat, pa je prebiralala tipke dalje. Lovro sede ob strani tih, zamišljen. Bog vedi, o čem je razmišljal. Čelo mu je bilo sedaj gladko, sedaj temno, oči sedaj sanjave, sedaj ognjene.

Kakor bi prebirale Malvinine roke po njegovem srcu. Naenkrat prebledi, vstane. Malvina se ustraši, glasovir umolkne.

— Za Boga, kaj vam je, vpraša dekle.

— Nič, nič, odgovori s težavo Lovro.

— Govorite, prosim vas.

— Naj govorim? Res? Naj govorim? vpraša z zamolklim glasom bogoslovec.

— Da!

— Jaz — vas ljubim, odgovori polglasno mladenič.

Za hip sta molčala oba. Lovro je ostal kot kamen, devojka se je zavedla, počasi je stopila k mladeniču; ustavila se je pred njim, prišla ga za obe roki in rekla iz srca:

— Lovro, vi ste pameten in ljubeznjiv človek. Verujte mi, da znam ceniti vaše gorko srce, genijalni vaš duh, ali na vaše besede vam ne znam odgovoriti, ne smem. Črna vaša halja mi ni dala niti misliti o tem. Ali z Bogom — drugače bi začela razmišljati — z Bogom, moj prijatelj! In devojke ni bilo.

— Z Bogom, je dahnil Lovro — Gospod, tvoja volja naj se zgodi!

S počasnim korakom se je pomikal mladenič od dvorca. Kraj gozdiča je sedel na panj. Solnce je zašlo, črede so se vračale domov, noč se je stemnila in zasijale so zvezde, a Lovro je sedel pobešene glave na panju. Hladen veter je dahnil z gore. Lovro je zadrhtel, ustal. „Z Bogom“ zašepetal je še enkrat in zgubil se je v gozdiču.

Drugi dan se je Lovro vrnil v Ljubljano, a Malvina je odšla v Trst. Sedaj so prešle vse misli iz Lovrove glave. Samo eno mesto na njegovem telesu je bilo živo, razdraženo: — samo srce je bilo živo, a ostalo telo mrtvo. In srce ga je bolelo;

bilo mu je, kakor da ga mora iztrgati iz prsi. Po cele dneve je hodil Lovro sem in tja po svoji sobici tih, bled, brez zavesti. Glas orgelj se mu je zdel kot nevihta, ki besni na razburkanem morju, sveta pesem je bila njegovemu ušesu vzdihovanje umirajočih in besede njegove molitve niso bile drugega kot zrna, padajoča na pust, nerodoviten kamen. Kolikokrat je zavidal marmornate svetnike v cerkvi za njih mesta. „Zakaj nisem jaz na vašem mestu? Vi nimate mozga in srca, vi imate vse iz hladnega kamna.“ Malokedaj je Lovro spal. In ko je zaspal za trenutek, so ga mučile sanje. Bil je ptica z odrezanimi krili, zaprta v tičnici. A zunaj v zelenem logu je sedel na veji slavec, žvrgoleč mile pesmi. In hotel je poleteti iz tičnice, poleteti k svojemu slavcu v logu. Trikrat je mahnil s perotmi, trikrat udaril z glavo ob tičnico in iz glave mu je pritekla kri. Strašne sanje!

Lovro je ginil od dne do dne. „Malvina bi bila moja, da me ne obdaja črna halja“. Ta misel mu je osvojila dušo. Predstojnik ni maral izpraševati za rano mladega gojenca, on ni bil dober pastir. Zunanji obredi so veljali njemu več nego potrto srce, nego čista duša. Radi tega je karal Lovra vsaki dan, za vsako malenkost je znal nesrečnika vščipniti. Lovro malo da ni obupal.

— Ne zabadajte ostrih nohtov v moje srce, vrisnil je nekega dne Lovro, pri moji veri, jaz še znorim.

Mladenič je obolel. Lovro je bil znan med duhovništvom kot zelo razumen mladenič, posebno ga je rad imel neki stari kanonik, častitljiva, pobožna glava. Čuvši o Lovrovi bolezni, prišel je v semenišče. Bolezen je šla na bolje, a mladenič je bil slab. Kanonik je sedel k njegovi postelji.

— Sinko, reče dobri starček, naznanili so mi, da si bolan. Zato sem prišel. Kako ti je? Povej mi, kaj te boli. Ljudje so mi pravili, da si že več časa bled, žalosten. Povej brez obzirov, kakor da govoriš svojemu očetu, svojemu spovedniku.

— Hvala Vam, prečastiti oče, odgovori bolnik s slabim glasom, hvala za Vašo očetovsko skrb. Vse naj Vam povem? Bože! ali bom mogel?

— Povej, sinko!

— Dobro. Hočem. Ali prosim Vas, ne jezite se name. Nesrečen sem, srce mi je bolno.

— Srce?

— Velika reč je, sveta reč je služiti vse življenje Bogu — in samo Bogu. Ali zato je treba, oče, moči, junaštva. Vsakdo ne more tega. Mnogo je poklicanih, malo izvoljenih. Tudi mene je usoda krenila na ta sveti pot. No, žalibog sem šel po krivi poti. Jaz nisem izvoljenec. Srce mi kipi, duša sili v svet, in nisem junak, da bi se premagal. Sveta halja gori na meni, sežgati me hoče. Kaj hočem jaz? Kot sluga božji bi mu hotel služiti z vsem srcem. Nočem biti polovičar. A ne morem. To je moja bolezen. Sodite me in naj me Bog sodi, jaz nisem kriv.

— Nesrečen si, sinko, razumem: Ti nisi izvoljenec, vidim. Žal mi je zate. Upal sem, da bodeš ljudstvu zvest pastir. Nočem te kregati, kakor bi storil morda kdo drugi. Bolje je, da si pošten posvetnjak kot pa nevreden duhovnik. Vem, da je za sveti poklic treba junaštva. Rekel si mi, da ti je srce bolno. Ljubiš li morda žensko?

— Ljubim, oče!

— Ako je samo to, bodo minile te mladostne sanje.

— Ni samo to. Te sanje bodo minile, ker morajo miniti, a to ne bo ozdravilo moje rane. Duša mi gine po širokem svetu, v mojem srcu ne bo nikoli svetega miru.

— Če je tako, ti ne bodem več prigovarjal. Pojdi v miru, jaz te blagoslavljam. Čudna so pota previdnosti, razna pota človeška. Idi, kamor te želja vleče, tudi po tem potu boš prišel do rešenja. Govoriti hočem, da te odpuste, in če ti je pozneje treba moje pomoči, pridi pod mojo streho, dobil boš v meni očeta.

Srečen je spustil mladenič bolno glavo na starčevo roko in jo močil z vročimi solzami.

Za teden dni so se odprle nekega jutra semeniška vrata. Iz hiše je stopil bled mladenič v posvetni obleki — Lovro. Vzdihnul je. „Svoboden sem“, mislil je in pozabil na vse. Solnce je sijalo, vse je bilo živo, zeleno. Lovro je šel iz mesta. Šetal in šetal je po zelenih gajih. Na obronku brega vrh gradu je mladenič sedel. Oči so mu hitele po gorah, po dolinah. Užival je in ni mislil ničesar. Nazadnje ga je premagal spanec, sladki spanec. V sanjah je gledal Malvino, ki je sedela za glasovirjem. Okoli glave ji je drhtelo solnce. „Malvina!“ vskliknil je mladenič, „glej, nimam več črne halje. Pridi, pridi!“ In razširil je roke in se zbudil. Večerni zvon ga je spomnil na resnično življenje. Šele sedaj je začel premišljevati. Kam sedaj? Pogledal je proti strani, kjer je bil doma. Čelo se mu je zmračilo. „Kaj bodo rekli moji? Morem li k njim? Morem? — Moram? Odločno se je vzdignil Lovro in šel k znancu v mesto. Zgodaj zjutraj drugega dne je že stopal Lovro po cesti proti Postojni. Hodeč dobro uro, je prišel do vrha. Njemu nasproti je šel voz; za njim se je podil silen prah. Lovro stopi na brdo ob cesti,

da se izogne prahu. Lahek voz je letel mimo. Srce je zazebló mladeniča. Na vozu je sedel fin, mlad gospod, zraven njega mlada gospa. Opazivši potnika je ona prebledela. Bila je Malvina. Dolgo je gledal Lovro za njeno plavo mrežo, ki se je vila v jutranjem solncu. Na to je sedel na breg. „Z Bogom!“ je. šepnil „Seveda, neumnež, seveda! Plemenitaška hči in ubog kmet! Seveda! Pa čemu še dalje misliti. Srce noče razumeti. Bedasto srce, kdo te vpraša? Molči, trpi! Z Bogom!“ Hitrih korakov je nadaljeval Lovro potovanje. Nazadnje je opazil rojstni kraj, opazil očetovo hišo. Bilo mu je težko, kakor bi bilo treba stopati na ledeno brdo. Prišel je bližje. Ah, da bi bila ta hiša še sto milj oddaljena! Zastonj — sila kola lomi. Med potom je srečal kmete iz domače vasi. Postali so in ga čudno gledali. Od kje ima mladi bogoslovec posvetno obleko? Jeli kaj zakrivil in so ga izpodbili? Bog zna. Prišel je pred hišo. Na dvorišču nikogar. Bržkone so bili ljudje pri delu na polju. Stopi pod kap. Vrata so bila pol odprta. V sobi je sedela starica: prela je in zibala otroka. Lovro se je ustavil, potem vstopil. Starica dvigne glavo.

— Za božje rane! zavpila je in prekucnila kolovrat, sine! sine! Kaj je s teboj? — Pritisnivši roke na srce je padla na stol. Začela se je tresti. Dete v zibeli je začelo jokati. Lovro je stal ves zmeden. Naposled se zave, skoči iskat očeta in začne drgniti starici slepe oči. Mati je odprla oči in pogledala sina s tožnim, karajočim pogledom, da mu je pokalo srce.

— Mati, dé Lovro polglasno, stoječ kakor marmornat kip, odpustite, ne sodite me krivo. Nisem mogel drugače, Bog mi je priča.

— Kaj si storil, sin? nadaljevala je starka med jokom, pomagaj nam, sveta Porodnica. Ubil

si nas. Naša hiša nima več blagoslova. Kako sem si bila lepo vse premislila, a sedaj — od vsega nič.

— Ali zaklinjam Vas, Poslušajte me! Povedati Vam hočem. — —

Tu sta se prikazala na pragn oče in svak.
Oče je obstal.

— Ti, Lovro?

— Sem, oče!

— Čemu? V tej obleki? Kje imaš črno?

— Pustil sem jo v semenišču.

— Ali so te odgnali?

— Šel sem proste volje.

— Neumne volje! A zakaj?

— Bil sem nesrečen. Nisem rojen za sveti duhovski poklic.

— Nesrečen? In kaka sreča te čaka sedaj.
Zakaj si —?

— Svet mi bode dal srečo. Učil sem se nekaj.

— Morda hočeš prek morja — v Ameriko?

— Nočem.

— Kam pa?

— Ostal bodem pri svojcih.

— Pri nas? Ne boš! Brez dela ni jela. Pri nas je pa delo le s plugom in motiko.

— Nočem se rediti od vašega potu. Vrnem se v mesto. Tam dobim pomoči. A vsaj za prvi čas mi dajte strehe.

— Ne dam. Pojdi, koder ti drago.

— Tast, vplete se v govor svak, ne prenaaglite se. Poslušajte ga vsaj, Bog ve, kaj je.

— Molči, zet! — Lovro! Sveta si željen. Pojdi v svet. Srečen pot. Prenočiš lahko tu, a jutri ob zori se mi poberi iz hiše.

— Oče!

— Nič. Rekel sem in tako bode.

— Dobro, oče! Šel bom.

Starec je šel iz hiše — v selo mrk, zamišljen. Sin se je vlekel v kamrico in se vrgel na postelj. Tu je ležal nem. Prsi so se mu dvigale, ustne drhte. Naenkrat so zaškripala vrata. Vstopila je stara mati.

— Lovro! Si čul? Lovro! požugala je starka.

— Kaj je, mati? vzdignil se je Lovro.

— Povej mi vse, kako je bilo.

Starica je sedla na postelj kraj Lovra in on je razkril materi svojo ranjeno dušo.

— Lepo govoriš, krasno govoriš, prikimala je starka med solzami, oh kako bi bil ti lepo pridigal. Pa ko je tako, naj bo božja volja, ali — ali ta rana se mi ne bo zacelila. Pri tem si je starka otrla solze s predpasnikom.

Drugi dan zjutraj se je odpravil nazaj v mesto, poslovivši se od sestre in svaka. Mater ni dobil nikjer. Prišedši do kraja, kjer se steza združuje s cesto, je opazil starico, da sedi pod črnim razpelom.

— Počakala sem te, Lovro, da te spremim košček pota, Tu imaš pogačo. Sama sem jo spekla. Tudi to vzemi, reče mati, stisnivši sinu pet križevcev v roko; vem, potreboval jih boš.

Molče sta šla nekaj časa po cesti. Tu sta se poslovila. Ali naj pripovedujem, kako.

Prišedši v mesto je šel Lovro naravnost k staremu kanoniku.

Prečastiti dobrotnik! mu je rekel, oče me je izgnal iz hiše, prišel sem k očetu.

— Ravno prav, sinko. Vladni predsednik te je izbral na moje priporočilo za odgojitelja svojemu sinu. Jutri že se moraš preseliti k njemu.

Na ta glas iz ust starega dobrotnika je kriknilo Lovrovo srce radosti. Svoboden bode, srečen, odmevalo je v njegovi duši. in komaj se je

spomnil, da se je treba kanoniku zahvaliti. Tako je nesrečni ribi, katero voda bacne na suho, a plima jo zopet odnese v rodni stekleni dom, v vodo, kjer se more naplavati iz srca. Lovro se je osebno poklonil vladnemu predsedniku. Bil je grof, tedaj aristokrat in birokrat obenem, no, ne eno ne drugo, kakor se navadno piše in razumeva. Bil je fin in dovolj izobražen, a imel tudi smisel za vedo in umetnost. Vešč svojim uradnim poslom, kazal je on mnogo zdravega razuma in studilo se mu je ono uradniško cepljenje dlak, katero se rado sili v ospredje kot nezmotljiva modrost. Bil je prijazen ljudstvu in ljudstvo njemu. Od srca je sovražil uradnike, kateri so se predstojnikom klanjali do tal, a na občinstvo gledali prezirljivo kot polbogovi. Še več, vladni predsednik je srčno ljubil svojo družino in tak človek ne more biti trd niti pri svojih uradnih poslih. Hotel je, da bode njegov sin povsod cel človek, ki ne smatra predsodkov za naravne zakone. Zato se je zelo vzradostil, da je dobil Lovra za učitelja. Mnogi so mu to na tihem zamerili, kajti prosim vas, exteolog pa učitelj otrok! To ni mal greh. Medtem se predsednik ni oziral na šepetanje sveta ter pozdravil Lovra tako:

— Da ste mi zdrav, gospod! Veseli me, da sem našel, kar sem že dolgo iskal. Naj vam povem odkrito svoje mnenje. Vi ne bodete mojemu sinu učitelj, vi ne bodete samo gouverner, ampak pravi mentor, kakor ga razumeva škof Fenélon. Vem, da ste odkritosrčen človek, vem da imate značaj. Vidite, to želim jaz sinu. Mehak je ta dečko, skujte mi iz njega jeklenega človeka. Brez nravi ni v življenju računa, a merilo v nravi mora biti značaj: če ne poznate nravi, ste na slabem. Vi bodete meni, sinu in moji družini prijatelj in kot prijatelj bodete živeli v moji hiši.

Tako po priliki je govoril grof. Lovra so zadele te besede prijetno, nov poklic mu je bil vsled tega stokrat prijetnejši. Mladi exteolog se je preselil iz mesta v predsednikovo hišo. V hiši so pazili nanj kakor na svojega; udobnosti in zadovoljstva se mu je ponujalo na vseh straneh, o skrbi niti sledu. Učenec ni bil razvajen gospodič, ampak zdrav, razumen deček, ki je bil ponosen na znanje svojega mentorja. Poučevanje Lovru tedaj ni prizadevalo mnogo truda, in pri največji vnetosti mu je ostalo še dovolj časa za svoje lastne nauke. Učil se je mnogo, čital še več in različno. Hiter, prodirajoč, ognjen duh ne gre le po eni odmerjeni poti, se ne koplje sistematično le po eni vedi; dobivši zvezo med vsemi strokami znanosti in hoteč uspeh njen spojiti z živim, praktičnim življenjem, seže tak duh v vse človeško znanje, skuša ga obseči, kolikor mu dajo moči. Tak duh ne pozna mejnika. To je znak genijalnosti. Tak je bil Lovro. Zelo rad se je učil matematike, naravoslovja in filozofije; dobro je znal zgodovino, posebno priljubljeno mu je bilo jezikoslovje in učenje stare in nove književnosti. Poznavanje jezikov — in on je poznal vse glavne evropske jezike temeljito — smatral je Lovro samo sredstvom, kakor je tudi treba, a učeč se jih, ni si razbival glave s premodrimi podrobnostmi brez namena, ampak učil se je postanka, filozofije, narave jezika. Pogledal je včas tudi v politične znanosti. Škoda, da se ni poglobil v nje; bistri njegov um bi bil našel mnogo hrane v tej stroki. Lovrovo učenje ni bilo samo golo zapomnjevanje, vedno je stvar premostril kritično; sodil je bistro, izvorno, razlagal jasno, kratko. Tako je Lovru tekel čas mirno, udobno, prosto brez nenaravnih pritiskov in dolžnosti, protivnih njegovi volji in željam. Mladi grof se ga je privadil kot

starejšega brata, učil se je z vnemo in lepo napredoval. A tudi Lovro ni imel učenca drugače kot brata. Ž njim je po zimi prenočeval v mestu, prebil spomlad na potovanju in leto v dvorcu na deželi.

Lovro je dihal svobodno, srečno. Še več. Lovro se je čisto spremenil. A tudi ni čuda. Kako je gledal ta svet ubogi cerkovnikov deček, krotki dijak, prišedši iz vaške kolibe, prisiljeni mladi bogoslovec?

Pri cerkovniku je videl deček s stolpa, da so visoke, gosposke strehe, ali Bog ve, kaj se pod temi strehami skriva; ubogi dijak je začudeno gledal svetla, visoka okna gosposkih palač in hitre bogate kočije, a prisiljenemu bogoslovcu se je odzival večni odmev sred praznih zidin: „Ti se moraš odreči svetu.“ A sedaj? Sedaj je Lovro hodil po gladkem parketu v palači, sedel je na mehkem gosposkem sedežu, gostil se na srebrnem krožniku kakor gospoda, gledal in delil vse gosposko življenje, vse njegove spletko, velike malenkosti, resno in smešno tekmovalje, proučeval je prazne velikane in umne pritlikavce, kratko rečeno sedaj je gledal v dušo svetu, ki vlada svet. V začetku je bil nekoliko zmeden nevesč družabnim navadam, za trenutek je dremala njegova kritična moč, a duh njegov si je hitro opomogel in poklical ta novi svet pred sodbo svojega uma. Gospoda se mu je klanjala dvakrat: kakor prijatelji predsednika in kakor zelo umnemu človeku. Kadar glavarji spoštujejo duševne vrline, padajo mali velikani pred njimi na kolena, ker se jim zdi, da je to gosposko spoštovanje šele pravi pečat božjega daru.

Nekega večera je bil v predsednikovem dvorcu „thé dansant“. Zbralo se je lepo društvo, večinoma birokrati, tedaj nekoliko prisiljeno.

Tudi Lovro, ki je bil vdeležen pri ti zabavi, je gledal to medsebojno klanjanje. Ko se je pojavil predsednik ter spregovoril nekoliko dovtipov, nasmehnilo se je društvo po dolžnosti in postalo je za hip živahnejše. In ko je predsednik stisnil Lovru roko, nastalo je šepetanje in gospoda je začela obletavati Lovra. Naenkrat se prikaže pred njim mlad, zelo nališpan gospodič. Poklonivši se lahko se je predstavil govoreč skozi nos: „Ferdinand V., okrajni predstojnik.“

— Posebna čast mi je, odvrnil je Lovro ravnodušno.

— Oprostite mi mojo predrznost, velespoštovani gospod! nadaljeval je predstojnik igraje se s svojimi očali, no hotel sem imeti srečo prej vas poznati, nego vas pozdravim v svoji hiši.

— V vaši hiši?

— Ah, ne veste? Tem bolje. Superbe! Njegova prevzvišenost gospod vladni predstojnik je izvolil sprejeti moje ponižno povabilo, da pride mladi gospod grof za bodoče počitnice na moje posestvo v L. — Divna pokrajina.

— Znana mi je. Krasna je, odvrnil je Lovro in senca je hušknila preko njegovega čela.

— Jelite? Krasna. Veseli me, da mi tudi vi, velespoštovani gospod, kot znan poznavalec krasote, to pritrdite. Za gotovo se nadjam, da bomo preživeli tam vesele dni.

— Lepa vam hvala že naprej!

— Ali ker se je naše znanje tako srečno obneslo, dovolite, da ga dopolnim, da vas predstavim svoji ženi. Tudi ona posebno ljubi umetnost.

— Velika čast mi bo. Prosim vas zato, gospod predstojnik.

Uradnik je prijel Lovra za roko in ga vedel v drugi salon. Na pragu se je Lovro vstavil. Predstojnik je čutil, da mladi učenjak drhti.

— Kaj vam je? vpraša predstojnik.

— Nič, odvrne Lovro, izvolite me predstaviti.

V kotu salona je sedela na mehkem naslonjaču, ogrnjena z modrim svilnatim plaščem, bujna plavolasa gospa. Koketno je bila naslonila glavo na naslonjač in si hladila bele prsi s pihalko. Okoli nje se je sukalo nekoliko mladih uradnikov v črnih frakih in mlajših poročnikov v beli uniformi.

— Gospod Lovro N., učenjak in gouverner mladega gospoda grofa! — Moja žena, Malvina, rojena plemenita L., predstavil je predstojnik Lovra svoji ženi. — No, gospod filozof, nadaljeval je skozi nos, prepuščam svojo ženo vaši duhovitosti. Napadajte živo, delajte jej „cour“ po svoji volji. Naj ji bo to kazen za nesrečno migreno. Moram igrati četvorko s svetnico M., in godba je že pričela. Adieu m' amie! Adieu monsieur le gouverner! In mladi predstojnik je oddrsal po gladkem podu.

Na prvi Lovrov pojav se je Malvina stresla kakor list v večernem vetru. Na to je povabila oči in se dostojanstveno priklonila. Lovro je prebledel kot mrtev in stal nekaj časa nem.

— Milostiva gospa! vpletel se je mladi poročnik, rešite nesrečnika, naredite me najsrečnejšega človeka, plešite z mano četvorko.

— Hvala! glava me boli! odgovorila je kratko predstojnica.

— Tedaj sans pardon? priskočil je mlad vajenec kazenskega sodišča.

— Sans pardon, končala je Malvina.

Lahkokrilo uradništvo in častništvo se je brzo razpršilo izpred oči lepe okrutnice, iskaje si plesalk drugodi.

— Oprostite, milostiva gospa! zavedel se je Lovro, poklonivši se nekoliko nerodno. Zla sreča me je vrgla pred Vas, in mesto zanimivega kroga mladih gospodov evo Vam mene, da Vas s svojo nerodnostjo nadlegujem. No jaz nisem kriv. Jaz sem le nesrečni quid pro quo, katerega je Vaš gospod soprog izvolil poslati semkaj, da straži Vašo migreno. Oprostite moji nesprenosti, ni dolgo od tega, da sem prišel iz semenišča in takov mlad svetnik ne pozna gosposkih narav.

— Sedite k meni, gospod Lovro! spregovorila je plaho Malvina in udarjala s pahljačo po svilem plašču, sedite k meni; ne pomaga nikakov izgovor, gospod stražnik moje migrene. Moj mož me je poveril Vam, vršite svojo dolžnost. Ples Vas malo zanima, kakor vidim. A propos! Rekli ste, da ste zapustili duhovništvo, a Vi ste, verujte, velik jezuit.

— Jaz?

— Da, Vi, gospod. Svoj žareči duh, svojo duhovitost prikrivate s takozvano nerodnostjo, samo da se me rešite.

— Varate se, milostiva gospa! Vi me imate za slabega človeka. Močan sem. Evo, sedel sem k Vam. Zapovedujte!

— Dobro; povejte mi, kaj delate sedaj?

— Vzgojitelj grofovega sina sem, odgovoril je Lovro hladno.

— Vem. Ne vprašam Vas po potnem listu, kjer je oseba opisana natanko. Vprašam Vas kot pametnega, izobraženega človeka, katerega duh ne miruje nikoli: kaj delate sedaj?

— Učim se botanike.

— Poznavati bilje in cvetje?

— Da.

— Kako to?

— Velik prijatelj prirode sem. Že dolgo se bavim z rastlinstvom; zbiram trave in cvetje in stiskam jih v knjigo. Zbirka je sicer mala, a poučna.

— Res?

— Ni dolgo, kar sem dobil vijolico stisnjeno v taki stari knjigi. Bog, kakšna sprememba! Ko sem jo prvič videl, je cvela divno, sveže pod zeleno travo; sedaj je stisnena, suha, brez življenja.

— Čemu ta zelo navadna rastlinska opazka?

— Da vijolica nima duše!

Malvina je prebledela in skrila svoje potrto lice za pihljačo. Za malo časa je vzdignila glavo, kakor da je dobila nove moči.

— Gospod, dejala je Malvina, Vi mi govorite tu o bilju, o cvetju, no, jaz čutim strup tega bilja, samo trnje tega cvetja. Razumem vas predobro. Koj, ko sem vas opazila, sem se spomnila, da bo med nama razgovor o preteklih dneh. Vi ste nekako nestrpni. Me li nočete poslušati?

— Hočem, milostiva gospa!

— Nekdaj sva se videla, jaz nedolžna devojka, ki je poznala samo naravo. Vi mlad bogoslovec, idealist. Vi ste me ljubili — a jaz? Tudi jaz sem vas ljubila, a to čustvo do duhovnika se mi je zdelo takov greh, da sem se morala po svoji otročji misli pokoriti zanj z življenjem. Odločila sem se vzeti neljubljenega moža, odločila se hoditi trpé in molcé po poti naših društvenih predsodkov, ki mečejo čustvo pod nogo in tako sem postala žena gospoda predstojnika. Ljudje me imajo za srečno, a v resnici ni moja sreča drugega nego komedija pod svilnato haljo, za finimi čipkami.

— Nimam pravice. nimam razloga, milostiva gospa. da bi vprašal za vse, kar ste mi ravno povedali. Žal mi je, če sem bil vzrok. da ste svojo srečo zgrešili, a ne morem si kaj. da bi se Vam ne zahvalil.

— Na čem?

— Na čustvu, katero ste prebudili v meni, katero me je razplamtelo do konca, da sem vrgel s sebe verige, katere so mi navezali. Ljubeč vas strastno sem slekel črno haljo ter šel svoboden v svet. No, pustiva to razpravljanje. Čemu iskati leka rani, ki je že zaceljena.

Malvina si je grizla ustnice. Dobro je bila opazila, da jej je romantična spletka zgrešila smoter.

— Da, da, nadaljevala je zlobno. Morala se je zaceliti. Usoda je hotela tako. Ali sem morda jaz kriva, da sem se rodila kot hči bogatega plemenitaša, a Vi —

— A jaz kot ubog kmet? nasmehnil se je Lovro in kri razžaljenega ponosa mu je udarila v lice. Niste kriva, lepa gospa. To je čista, priprosta resnica, in Vaša žrtev ni drugega kot običajna posledica naših društvenih okoliščin. Jaz tega ne obžalujem. Ona romantična epizoda — po uspehu je ne morem drugače imenovati — spomnila me je živo, da po svojem rodu nisem nič na tem svetu, vsaj ljudje danes tako mislijo. Ta romantična epizoda me je spomnila, da zberem lastne moči in se postavim na svoje noge. Čim več je človek sam zaslužil, tem več velja. Vaša morala, lepa gospa, me zopet sili, da se vam zahvalim. Gledati hočem, da bodem človek — cel človek.

— Vi ste hudobni, črez mero hudobni, gospod Lovro.

— Jaz prestavljam idilo v prozo.

— Vi se le rogate pojavu svoje prve ljubezni.

— Prvo dejanje te ljubezenske zgodnice postaja smešno, če se človek ozre na prozaično rešitev. Pa smešnost nastane šele iz kontrasta.

— Glej, glej! pridrsal je predstojnik, gospod gouverneur je lečil izborna migreno moje žene. Zdi se mi, da se dobro zabavaš, Malvina!

— Gospod mi je pripovedoval jako zanimive črtice iz botanike, nasmehnila se je Malvina prisiljeno.

— O vijolicah brez duše, gospod predstojnik! dodal je Lovro.

— Imajo cvetice dušo? vprašal je predstojnik začuden.

— Imajo včasi, odgovoril je Lovro.

— Vi kot učenjak to morate bolje vedeti, zažugal je predstojnik.

— Ali osat nima duše, dodala je Malvina, ker človeka rani do krvi.

— Osat je priprosta trava, katero vsakdo prezira; morda se maščuje s svojo bodečnostjo nad svetom, ki jo je popolnoma zavrgel, odgovoril je Lovro naglo.

— Jaz od vsega tega, pri moji duši, ne razumem ničesar. Ma foi, nič! zasmejal se je predstojnik skozi nos. Vaša travna razprava mi je prazna uganka. Razpravljajte stvar kakor Vam drago, jaz si operem roke in grem popit čašo čaja.

— Gospoda predstojnika ni bilo več.

— Bodeči moj gospod! začela je Malvina, da vidite, da se vas nič ne bojim, evo moje roke, peljite me k glasovirju v drugi salon. Se li bojite?

— Bog varuj! Jaz poznam samo lepo gospo predstojnico in ničesar več. In kako je ta dama zelo zabavna, slast mi je se kratkočasiti kraj nje. Ona ima k sreči aristokratsko bolezen, migreno,

in jaz sem kmetskega rodu in ne znam plesati. Les extremes se touchent. Izvolite, evo roka.

Lovro je vedel mlado gospo do glasovirja. Malvina je sedla.

— Kaj naj igram, kaj naj pojem?

— Vse po svoji volji, gospa.

— Schubertovo pesem? Ne, ne! Vem, da vam Nemci niso ljubi. Hočete li Prešernovo „Luna sije“?

— Sedaj ne bi mogel poslušati teh pesniških vzdihov.

— Toraj? udarila je predstojnica nekoliko ljuto po glasovirju.

— Ritornel iz „Rigoleta“.

— Ha, ha, ha! zasmejala se je Malvina; odpusti vam Bog ta greh! Naj bo po vašem! Brzo je prebirala tipke in zapela z lepim, vznešenim glasom:

La domea è mobile*)

Qual piuma alvento.

Mutu d'accento

E di pensier!

Lovro se je nasmehnil in začel deklamirati polglasno:.

Sempre amabile,**)

Leggiadro il viso

In pianto ed in viso —

E — **menzogner!**

— Živeli! To vam gre od srca!

— Ferdinand! viknila je Malvina in skočila jezno.

— Kaj zapoveduješ, duša? prihitel je predstojnik.

*) Ženska je spremenljiva — kakor pero v vetru. — Nema po glasu in po mislih!

**) Vedno vredna ljubezni, — obraza ljubkega — v joku in smehu — In — lažnjiva!

— Greva domov! Lahko noč, gospod Lovro! in poklonivši se je odšla z možem.

— Klanjam se, gospa predstojnica, zahvalil se je Lovro.

Ono noč je dozorela v njem nova misel. „Jaz da nimam moči, da duševno nadkrilim te velikane? Kukavica bi bil, da bi se trgal za predstojnikovo srečo. Višje, višje mi leti duša!“ Lovro je začel resno razmišljati o svoji bodočnosti, ter se odločil posvetiti se višjim državnim znanostim, ko dovrši svojo nalogo v predsednikovi hiši.

Takrat se je Lovro pomiril s svojo rodbino. Predsednik je v uradnih poslih potoval po postojnski okolici. Ker je bil zvedel od starega kanonika, kako in zakaj se je Lovro sprl z očetom, se je odločil starca zopet potolažiti. Prišedši tedaj v oni kraj, pozval je predse Lovrovega očeta ter mu rekel: „Boter moj dragi! Menda veste, da je vaš Lovro v moji hiši in uči mojega sina. Bog vas je res blagoslovil, ko vam je dal tacega sina, ker je pošten, umen in učen človek. Dika vam je in čast celi vaši hiši. Vem, da vam je žal, ker ni ostal v semenišču. No, ne jezite se zato! Bog je dal človeku voljo in vsak človek ima svojo. Verujte mi, da bode Lovro danes ali jutri tudi brez črne halje velik gospod. Upam, da bode to srečo dočakali. Toraj pomirite se, za Veliko noč vam ga pošljem. Z Bogom.“

Starec se je zelo razveselil. Kako bi se ne? Če deželni glavar pravi, da Lovro nekaj velja, da je učen in da bode gospod, ko je Lovro celó tako učen, da lahko podučuje sina milostljivega gospoda predsednika, tedaj je gotovo res. „Vidiš, vidiš“ pravi starec sam s sabo, „Lovro je tedaj junak, ni mevža“. Ko je sosedom pravil, radi česa ga je predsednik poklical predse in kako mu je hvalil

sina, govorili so kmetje: „Ej, lahko je Lovru, ko ima svetega Petra za botra“. A doma? Mati se je od veselja skoro raztopila v solzah. Sestra in svak sta se veselila Lovrovega prihoda.

— Vidiš, mati, rekel je oče, da bi mi bil kateri boter ali sosed govoril za dečka, bi mu bil odgovoril, da govori neumno; ali ko je začel sam milostljivi gospod hvaliti Lovra, se mi je omečilo srce in pomislil sem, če ne bode duhovnik, postane lahko sčasoma slaven človek.

— Da bi Bog dal, in hvala Bogu! odvrnila je starica.

— Amen, mati, zasmel se je starec; če se ne bo svetila zlata kapa na Lovrovi novi maši, tedaj se bo na gosposki svatbi.

O Veliki noči je Lovro srčno objel svoje drage. Vsi so se mu zelo čudili. Bil je črno oblečen, oblečen lepše kot okrajni sodnik. Čudili so se zlati verižici, krasnim prstanom, svetlim črevljem in visokemu klobuku. Vsakemu je Lovro prinesel kakov dar. Očetu srebrno uro z verižico, materi svilnato ogrinjalo, sestri fino obleko, pa tudi črno-oki malček je dobil dva trda tolarja i množico kolačev. Doma Lovro ni imel dosti miru. Ves božji dan so prihajali ljudje ter popraševali mladega modrijana o vojski, o miru, o davkih, o žetvi, o vojaštvu; kajti kako bi vsega tega ne znal človek, ki je s predsednikom za eno mizo. Lovrovim staršem je bila ta radovednost po volji. Ponosno so oni navijali ubogega Lovra kakor uro s piščalko, naj pokaže svojo modrost. Mladenič se pri tem ni čisto nič jezil. Bil je vedrega lica, vesel. Za Malvino ga ni več bolelo srce. Njena neprirojena koketerija mu je bila celó — zoprna. Trdno prepričan, da bode dosegel svoj vzvišeni smoter, se je udal popolnoma prostodušnosti svojih domačih

ter jim pustil, da se ga navžijejo po volji. Včasih je šel sam na samotni hribček vrh sela. Tu je ležal po več ur čisto sam, tu je delal v svoji duši in zidal bodočnost. Vrnivši se v mesto je zvedel, da je umrl njegov dobrotnik kanonik. Živo je zadela ta vest njegovo dušo. Več dni je bil žalosten, zelo žalosten. No, tudi ta žalost se je počasi potolažila. Ta dogodek je bil Lovru nov povod, da se je spomnil Malvininih besed, da je začel misliti na bodočnost.

Ali naj govori o tem z grofom? Bilo mu je mučno začeti govor o tem, a nazadnje se je le ohrabil. Nekega dne se je oglašil pri predsedniku. Ta ga je sprejel prijazno v svoji pisarni.

— S čim vam morem služiti, dragi prijatelj? pozdravi ga grof. „Imate morda kako tožbo proti sinu?“

— Nikakor ne, gospod grof, odgovoril je Lovro, vaš sin je vrl mladenič. Prošnja se tiče mene.

— Izvolite mi povedati, kaj je?

— Gospod grof, nadaljeval je Lovro, ne vem, ali se imam več zahvaliti večni previdnosti ali Vaši plemeniti duši, da me je sreča zanesla v Vašo hišo. Za me je to vsekakor sreča. Zapuščenega mladeniča ste sprejeli pod svoje krilo. Ne mislim samo na vsakdanji kruh, na materijalno udobnost, ki me je zadela vsled Vaše dobrote; mislim na ono svobodo, katero ste mi dali, da sem se kot služabnik čutil svobodnega človeka, da se mi je duša mogla razvijati. Ne zapišite mi v greh, kar Vam povem sedaj; svoboden človek govori vedno po svoji misli, po svoji duši.

V kratkem času sem izvršil svojo nalogo pri Vašem sinu. Grešil bi proti Vašemu zaupanju, če bi poučevanje nategnil črez čas, črez svoje znanje. Ura bode bila in jaz se bom moral ločiti od Vaše

hiše. Da bi bil poučeval kakor navadni plačani učitelj, bi se čisto navadno poklonil, in odšel bi poslušat pravo, da postanem uradnik, živeč se s poučevanjem drugih dijakov. Ali Vaša hiša mi je bila — oprostite mi to predrzno besedo — očetovska hiša. To mi daje pogum. Duša mi gori po delu, delati hočem, da svojo bodočnost uredim po svoji želji in volji, da ne bom hodil v življenju po navadni poti, na kateri človek ni drugega nego člen v ljudski vrsti, kjer delujoča sila zadrema. Rekli bode, da je to nekoliko predrzno, ali jaz Vam povem, gospod grof, da čutim v sebi moči, in ta samozavest opravičuje mojo smelost. Zato se zatekam k Vam, Vi ste pameten, pošten človek, kavalir v dobrem smislu. Svetujte mi, pomagajte mi, kaj naj storim?

— Vaša odkritosrčnost me veseli, dragi prijatelj, ona je popolnoma po Vašem duhu in kar Vi imenujete drznost, ni nič drugega kot Vaša pravica. Radi mojega sina srčna Vam hvala. Vem, da se takov duh kot je Vaš nerad bavi s poučevanjem. Vi ste svojo nalogo rešili dobro. In zopet Vam hvala, jaz sem Vaš dolžnik za celo bodočnost. Vi nočete postati uradnik, vsaj navaden ne. Razumem. Delujoča moč se mora ukloniti pod uradniškim prahom. Vaša duša rada razprostira krila po širokem svetu. Domislil sem se nečesa. Vi ste posebno vešč jezikom. Da vidimo. Slovan ste: gotovo Vas bode zanimal vzhodni svet. Ne res?

— Seveda, gospod grof.

— Dobro. Posvetite se diplomaciji. Imam prijatelja pri ministru Buol-Schauensteinu. Poskusiti hočemo, da pridite v orijentalno akademijo. Vam je li to prav?

— Da, gospod grof. Tisočera Vam hvala zato.

— Gledati hočemo tedaj, da pridete v domovino Harun al Rašida in lepe Šeserade. Ondi bode imel Vaš duh dovolj hrane.

Lovro je bil vsled grofove obljube presrečen. Vzhod! Divni, bajni vzhod! V sanjah in v resnici je plaval pred njegovo dušo beli Carigrad sredi modrega morja, Ninive, Menfis, Jeruzalem, Ganges; pred njegovo dušo je sijalo novo solnce. Težko je nesrečnik čakal, da konča učiteljski poklic v predsednikovi hiši. Njegovi tovariši so bili že uradniki, kaplani, častniki. Treba jih je bilo doteči. Svet navadno ne sodi mladeniča po duševnih vrlinah, ampak po šolskih spričevalih in pozneje po večjem ali manjšem poklicu. Večkrat se ljudje uklanjajo plitvi glavi, ker je uvrščena v vrsto javnih poklicov, večkrat se rogajo pametnemu človeku, ker ni „nič“, ker ne spada v nobeno društveno kasto. Posebno v malih okolnostih se vidi to prazno malikovanje. In tako očitno razžaljenje pametnih vrlin boli tudi duhovitega človeka, četudi se ne briga za norosti svoje dobe. Na vzhod! klicala je Lovrova duša, ven iz tega kroga neprirode, zavijanja in zvijače; na vzhod! proti izviru večne svetlobe. Mladi grof je dovršil prve nauke. Poslali so ga na Dunaj nčit se prava, da bo za nekaj let stopil v vrsto visokih uradnikov, četudi so mu visokorodne tetke zatrjevale, da bi mu bolj pristojala bela obleka dragonskega poročnika. „Rešen sem!“ vzdihnil je Lovro, poslovivši se po izpitu z mladim učencem. Grof je bil v resnici mož beseda. Pisal je na vse strani pisma radi Lovra, ne bi li dosegel mesta v orijentalni akademiji. Poslal je tudi Lovra samega na svoje stroške na Dunaj, da se je predstavil gospodom. Plaho je stopil mladenič v hišo, kjer se kuje državna sreča — v ministrstvo zunanjih stvari. Povsod preproge, povsod z zelenim suknom

obita vrata, da ne motijo s škripanjem globokih misli diplomatov, povsod na vratih okenca, da te lahko vidijo prej nego ti njih. Prijatelji grofovi so pozdravili Lovra sladko in gladko, izjavili so mu, da jim je predsednik pisal o njegovem poklicu in umu, in da upajo, da mu bode šel na roko, da dobi zaželjeno mesto. Lovra je to nekako veselilo, a vse mu je bilo presladko, pregladko. Lovro je položil nazadnje izpit za sprejem v akademijo, položil ga sijajno. Rekli so mu, naj gre domov; dobi po izpitu sodeč — povoljno odločitev. Z lepim upanjem se je vrnil v predsednikovo hišo, kjer je čakal na odločitev. Niti najmanj ni dvomil, da ga sprejmó v zavod, kjer se vzgajajo mladeniči za diplomatično službo na vshodu.

Nekega dne ga da predsednik poklicati predse. Ni bil vesel. Na pisalni mizi je ležal zavoj papirjev.

— Zapovedujete, gospod grof? spregovoril je Lovro prvi.

— Sedite, dragi gospod. Pišejo mi prijatelji z Dunaja, da ste se odlikovali pri izpitu, da ste bili predloženi na prvem mestu za vsprejem v akademijo.

Nekov nemir se je polotil Lovra.

— Med tem, človek obrača, Bog obrne, nadaljeval je grof. Grof Buol je moj prijatelj, a ima tudi druge prijatelje, močnejše prijatelje. Na priporočilo cesarskega poslanika v Carigradu, barona H., sprejet je drugi gojenec v akademijo, a sami veste, da je bilo le eno mesto prazno.

— Toraj nič? je komaj spregovoril Lovro bled kot smrt.

— Žalibog nič, nesrečni moj prijatelj! Ali ne izgubite upanja. Učite se prava, bodite uradnik! Jaz bodem skrbel za vas.

— Hvala, gospod grof, ne morem.

— In zakaj?

— Oprostite, da vam zopet govorim odkritosrčno.

— Govorite svobodno.

— Ušel sem iz semenišča, da pridem do svobode. Nisem bil dovolj močan v tihi samoti prestati nekaj let. In da bi bil vezan vse svoje življenje! Gledal sem to življenje več let. Vi ste blag in pravičen, ali so tudi drugačni glavarji. Ne morem, gospod grof, ne morem! Tudi najboljša služba bi bila mojemu duhu, kar je bila Herkulu Nesova halja. In sedaj še bolj, ko me je prevarila lepa nada.

— Kaj tedaj mislite, prijatelj?

— Kaj? Ali vem sam? Vest, katero sem slišal sedaj, me je ošinila kot strela z vedrega neba. Nimam moči, da bi mislil, a to vem, da ne bom uradnik.

— Pogum, prijatelj! Vi znate dosti jezikov, poznate razne književnosti. Bodite učitelj. Kaj pravite k temu?

— Prav pravite, gospod grof! Moč se mi vrača. Da, učitelj hočem biti za vse, kakor sem bil za vašega sina. Obrniti hočem svojo delavno moč v to smer in ako mi ni dano, da bi bil sam cel človek, bom vsaj odgajal cele ljudi.

— Dobro! Napišite takoj prošnjo na ministrstvo! Sam jo hočem priporočiti, da se vam da državni štipendij. Kar je grof rekel, je Lovro storil. Treba je bilo čakati in čakati. Lovro se je baval s pisanjem slovenskih književnih razprav. Minili so trije meseci, odgovora ni bilo. Grof se je temu čudil. Zdravja je bil slabega. Pokret se je pripravljaj po vsej državi. Grof se je odločil pustiti službo in oditi za leto dni na potovanje v Italijo in Švico. Lovro je moral domov, ni se

mu dalo živeti brez dela ob tuji hrani. Stari so poslušali, kako postane Lovro profesor, stari so bili zadovoljni, samo starici je včasi prilezla solza iz oči. Vse bo dobro, tolažil se je Lovrov oče. Ali ni sam predsednik rekel, da je Lovro vrl. pošten, učen človek, in tak mora biti velik gospod. Lovro je pravil, kako bo moral tri leta bivati na Dunaju. Stari so se čudili: Naš Lovro se bode učil v samem cesarskem mestu. Mladeniča je čakanje jezilo. Znanje ga je motilo. Kaj hoče s filozofijo, z vsemi evropskimi jeziki v mali bajti sredi pustega kamenja? Kaj koristi bogastvo, če ga ne moreš rabiti? Žalosten se je plazil po cele dni po golem griču, čitajoč sedaj Byrona, sedaj Berangerja, sedaj Goetheja. Ali kako korist je imel od tega čitanja? Bil je nemiren, v skrbah. Nekega dne, ko se je vračal domov, priteče sestra predenj.

— Lovro, Lovro, klicala mu je, evo ti zavoj! Prinesel ga je uradniški sluga. Poglej, kaj je.

— Vendar! vzdihnil je Lovro in začel hitro trgati uradni pečat. Pregleda pisanje, prebledi, spusti zavoj na tla, pokrije lice z rokami in vrne se hitrih korakov nazaj na hrib.

— Jezus Kristus, zavpila je sestra, kaj je Lovru? morda je kaj hudega. Začudil se je ubožec, ko je pregledal pismo.

Oče je vzel pismo in odšel naravnost v krčmo, da poišče starega sodnijskega pisarja, da mu po domače raztolmači zle papirje, ker je pisar znal nemški.

— Pisar je nataknil očale in začel skozi nos čitati nadpis na Lovrovi prošnji: „Prošnja se vrača prosilcu, ker je ministrstvo prošeno podpora dalo drugemu.“

— Pa ni dobro, dragi boter, začel je pisar tolmačiti Lovrovemu očetu: „to pomeni po naše:

Lovro ne bode dobil nič, ne bo šel na Dunaj na visoke šole."

Tako je tudi bilo. Stari državni sistem je bil pri kraju, a stari podpredstojniki so še vršili svojo oblast. Lovro je bil exteolog — ubežnik, tu ni mogel niti sam predsednik pomagati. In kako tudi? Grof je potoval Bog ve kje po južni Italiji. Kakor bi bila starca pičila kača. Govoril ni nič. Nemo je stlačil pismo v žep, nagubančil čelo, stisnil ustnice in šel počasnih korakov proti hiši.

— Kje je Lovro? vprašal je stopivši v hišo, kjer je družina sedela v strahu.

— Ne vemo, oče! odgovori sestra drhte, celi dan ga ni bilo doma. Da si le ni storil kaj hudega! Poslala sem moža in nekoliko pastirjev, da ga poiščejo na hribu.

— Ne vpelji nas v skušnjavo! je molila starka v kotu in točila solze.

— Dobro, dejal je oče, ko se vrne domov, povejte mi.

Starec je odšel v svojo čumnato in zaklenil vrata. Izvlekel je račune, štel, zlagal, kimal z glavo. Medtem so pretekle tri cele ure.

— Bog vedi, kaj dela oče v čumnati, reče sestra, ko je šla že desetič pred hišo gledat, če se že vrača brat. „Čujete, mati? ali naj pogledam, kaj dela oče?“

— Varuj te sveta Devica, zažugala je starica med jokom, ali ne poznaš očeta? Ne moti ga! Nagel je, moglo bi se zgoditi kaj hudega.

Proti večeru je svak privedel Lovra. Dobili so ga sedečega pri največji vročini kraj brezna na strmi skali, kjer je kot nor zrl pred se. Ob njem je ležala knjiga. Če bi bili dobri ljudje znali čitati, bi bili razumeli, da je knjiga Byronov „Don Juan“. Lovro ni govoril nič. Bil je bled.

drhtel je kakor šiba. Deli so ga v posteljo. Čisto nič se ni branil. Na materin jok je prišel oče iz čumnate.

— Lovro! kako je? vprašal je starec, nagnivši se nad sina.

— Hudo, oče! odvrnil je sin in zaprl oči.

— Potrpi, sinko, zašepetal mu je oče, dobro bode.

Lovra je zgrabila huda mrzlica. Čelo mu je gorelo kakor žareče železo. Žila mu je bila hitreje kakor blisk.

— Pojdite po zdravnika, zapovedal je oče. Prišel je zdravnik, to je vaški ranocelnik. A kaj zna tak človek? Skozi svoje debele očali ni videl ničesar. Hvala Bogu, da je bil slep, ker drugače bi Lovro ne bil ostal živ.

— Gospod doktor! dejal mu je starec ostro, pazite, da mi sin ne umre. Vaški Eskulap je izbrbljal, brisajoč z modrim robcem očali, nekoliko latinskih budalosti, odredil, da bolnik ne sme piti vina, spravil svoj trdi tolar v žep in odšel.

Mrzlica je postajala hujša. Mladeniča je bilo treba držati, da ni skočil iz postelje. Oče in svaka sta bila trudna. Vse Lovrovo življenje, kakor da je hotelo bruhniti iz njega. Kričal je kakor divji, plakal kakor dete. Starki se je srce trgalo, oče je bil nem kakor kamen. Mladeniču se je začelo mešati. Črna halja ga je stiskala do norosti, postajala je ožja in ožja, sedaj bode Lovru stisnila srce. „Zraka, zraka!“ zavpil je bolnik. In pretrgala se je halja. Bilo mu je lažje. In postal je orel; rasla so mu krila, zlata velika krila. Čuj, kako frfotajo! On leti, leti daleč, visoko! „Kaj vidim? Piramide sredi puste Sahare! A tam? Carigrad se dviga kakor labod iz morja! Vidiš li ono lepo devojko v senci lovorja? Ah ona! Angel! Malvina,

divna, krasna! Ha, ha, ha! Glej, glej! Na vrvi se obrača! Punčika! Lesena, pisana punčika! Skoči, skoči!“ In krila mu rasejo! Sedaj bo pri solncu! Žalost! Nebeška strela je udarila v orlova krila — — — —!

Polmrtev se je mladenič zrušil na posteljo. Ni ga bilo treba več držati. Dremal je lahko, slabotno. Komaj da je dihal. A hvala Bogu! Šest dni ravno da je živel. Življenje njegovo je bilo kot svečica, s katero se poigrava veter. Počasi mu je šlo na boljše. Niti z roko ni zganil. Komaj dva- trikrat na dan je spregovoril. Vaški doktor je bobnal v svet, da je rešil človeka. V čast mu je ta rešitev, mislil je oče. Nekega lepega popoldne je sedel k sinu:

— Lovro! Ti je boljše?

— Nekoliko, oče.

— Govoril bi rad s teboj. Si li dovolj močan, da me poslušáš?

— Govorite, oče!

— Ti pojdeš na visoko šolo na Dunaj. Bolnik je odprl oči.

— Da, Lovro, na Dunaj. Že od nekdanj so te krstili za gospoda. Naj bo tako. Duhovnik nisi hotel biti. Zgodilo se je. Božja volja je. Učen si, pameten si, rekel je predsednik. Mora biti res. Kako bi bil drugače učil njegovega sina? Hotel si na Dunaj. Niso ti dali denarja. V čast naj jim bodo ti denarji. Jaz ti pa pravim, ti pojdeš na Dunaj. Prav nalašč! Glej, trdi so moji žulji, trda naša zemlja, ali mrvica vedno ostane. Pa zakaj sem se trudil? Star sem, dovolj imam, da preživim še teh par dni. A da jim pokažem, da ne dela le dobra milostljiva roka, ampak tudi roka delavca, ti bodem jaz dal potrebno, da, jaz. Pol veka sem hranil kakov groš, in sosed Ivan mi da denarja

na hišo. Treba bo plačati obresti, ali bolje to, kakor iskati tuji prag. Bodemo videli, ali nismo svoji ljudje! Da, da, vse sem preračunil. Ti pojdeš na Dunaj.

— Oče! šepnil je bolnik in poljubil starčevo roko. ne, ne!

— Molči! Spi! Miren bodi, da ti ne bo slabše. Jaz ti pravim, ti pojdeš na Dunaj, na moje stroške, na moje stroške, na stroške siromaka kmeta.

Tri mesece po razgovoru z očetom se je odpravil Lovro na Dunaj. Bolezen, šibkost mu nista dali prej od doma. Ponosno mu je bilo srce, ko je stopil v to velikansko mesto. „Tu sem pri studencu učenosti, ne po tuji milosti, ampak po dobroti svojih roditeljev. Nikomur se mi ni treba vklanяти“. Lovro se je lotil z obema rokama učenja. Učil se je slovenščine in klasičnega jezikoslovja, postal je filolog, kakor dosti naših mladeničev, kateri bi si morda v drugih okolščinah izbrali drug poklic. Lovro je občutil jezikoslovje kot nekakov jarem, kateri mu je težil živo, krilato dušo, no junaško je brzdal svojega Pegaza, spominivši se, da ga podpira oče, da je treba kolikor mogoče hitro priti do konca in do poklica. Poleg vse gorečnosti za poklic, nabiral si je Lovro tudi drugega znanja, ter zahajal v krog književnikov. Življenje mu je bilo vsekakor mučno. Navadno se misli, da more mladenič v svetu životariti z nekoliko kronami in poleg tega postati učenjak. To je strašna prevara, ki upropasti marsikaterega mladeniča. Stanovalci velikih mest smatrajo vsakega tujca za svoj plen, katerega smejo dreti in odirati do zadnjega vinarja. Dunajčani so v tem oziru posebni veščaki. Sto in sto skrbi navali na ubogega mladeniča, a duša naj bi mu bila pri tem mirna.

brigajoč se le za nauke, ko dostikrat nima škorjice kruha? Lovro seveda ni imel državne podpore, oče mu je pošiljal denar redno, a žalibog je samo kapalo, da ravno ne pogineš od lakote. In kdo bi mogel to zapisati starcu v greh? Kaj je on vedel o življenju velikega mesta; njemu je bila velikan-ska glavnica, kar potrosi eden dunajski pustolovec eno noč. Tako se je Lovro boril pri svojih naukih dve celi leti. Naučil se je mnogo. Ne bodem Vam pripovedoval o tem času na široko. Malo Vam je do tega, da poznate žalostno životarjenje ubogega jezikoslovca v stolnem mestu; a tudi bi Vam o tej dobi Lovrovega življenja ne vedel dosti povedati. Moj pobratim mi je povedal o tem zelo malo. Koncem drugega leta je prišla nesreča. Od doma je dobil Lovro pismo, kjer mu je oče na svojo veliko žalost dal javiti, da ga ne more več podpirati, da je te dve leti čez mero potrosil, da je hiša prišla globoko v dolgove. To je bil grom iz vedrega neba. Da ni mogel nadaljevati nauk in zopet bil povod propasti rojstne hiše, to je Lovru trgalo srce. Stal je kot vojak na bojišču, kateremu so ustrelili konja in četa mu odhaja dalje. Grofu ni hotel pisati; velika gospoda ima polne roke drugega dela, pa se težko spomni nesrečnega filologa. Kaj sedaj? Na Dunaju mu ni bilo obstati. K sreči je Lovro razumel dobro hrvaški; mnogo se je družil s hrvaškimi dijaki na Dunaju. „Pojdi na Hrvaško“, rekel mu je eden. „Pri nas so ravno iztirali proroke velike Germanije z učiteljskih stolic. Treba nam je mnogo ljudi, večjih našega jezika. Pojdi na Hrvaško!“ — „Nimam sreče“, odgovoril je Lovro. — „Poskusi!“ odgovoril mu je mladi Hrvat.

Imel je uspeh. Lovro je bil imenovan na-mestnim učiteljem na primorski hrvaški gimnaziji.

Tu je poučeval eno leto. Naposled mu je dovolila zagrebška vlada podporo, da izvrši tretje leto vsenčilišča in položi učiteljske izpite. Baveč se s slavistiko, zbral si je Lovro zlato Prago, kjer sva se, kakor ste že prej slišali, spoznala in pobratila. Lovrovo pripovedovanje na naših akademičnih večerih me je posebno ganilo: cenil sem ga vedno više. Lovro je o teh stvareh govoril z malokaterim. Bil je videti dlakocepec, satirik. Svet ga je tudi imel za takega, ter se ga nekako bal. Jaz sem mu pogledal globokejšo v dušo. Sprevidel sem, da pod to bodečo, pol kavalirsko pol neuglajeno skorjo gori plemenita žarka duša, da je pod to polhovko velik um. Ko je govoril o svojem življenju, o svojih prevarjenih upih, mu je bil glas mehek, žalosten, kakor da bi imel v srcu nezaceljivo rano.

Nekega popoldne sva šla na sprehod pred mestna vrata. Šla sva ob Voltavi. Prišla sva na gol hribček nad velikim selom, kateremu ne vem več imena. Diven prizor! Za nama zeleni bregovi in doline, med katerimi se vije srebrna Voltava. Pred nama kup starih, orjaških palač, stotine špičastih stolpov, krasni otoki, pred nama kameniti most Karla četrtega, strmi Višegrad, nekdanj „češko solnce“, ovenčano s kraljevskimi dvori in zlatimi stolpi, sedaj — avstrijska trdnjava, ovenčana s topovi, na kateri sredi praznega grobišča stoji zelo neokusna cerkev sv. Petra. To je bila Zlata Praga. Sedla sva na vrh brega, na katerem je, kakor pravijo, stal „Děvin grad“, kjer je junakinja Vlasta s svojo amazonsko četo branila svobodo ženskega spola proti moškemu nasilju. Branila, a ne ubranila.

Sedela sva dolgo molče, čudeča se krasnemu prizoru.

— Koliko je bilo upanja sredi tega gradu! rečem jaz. — Koliko viharjev je besnelo tu! Prava kamenita elegija!

— Reci, tu je od žalosti okamenela ena orjaška duša, odgovoril je Lovro. — Življenje in smrt se izmenjujeta. Kamen dobiva dušo, a človek postaja kamen. In zopet se je Lovro za hip zamislil, nagnivši glavo. — Povej mi, je nadaljeval, ni li Jean Jaques Rousseau govoril resnice, odgovorivši dijonski akademiji, da znanosti človeku več škodijo nego koristijo? Da, pri moji veri. Glej pred se, evo ti Prage, evo ti primere. Da ni bilo toliko prosvete v tem mestu, da ni bilo Husa, bilo bi srečnejše. Bela gora bi ne bila postala črna. I jaz sem živi atom te resnice. Kaj je bilo meni treba drevesa spoznanja! Rajši bi se potil za očetovim plugom, kakor brodim z Ahilom pred Trojo ali zvihravam prah junaka Igorja. Buditi v sebi z znanjem želje, a ne priti do dejanja, leteti v mislih preko morja, preko zvezd, a s telesom biti prikovan do smrti na eno mesto, to je prokletstvo. Blagor ubogim na duhu!

— Odkod imaš danes take misli, Lovro? vprašal sem ga.

— Tako! Odkod? Nosim jih vedno s seboj, bratec, kakor suženj svoje verige. Da bi se mogel rešiti le enega bremena, bi mi bile verige lažje.

— Kakega bremena?

— Ali bo padlo to breme z mene v Voltavo, če ti povem, kaj je?

— Ne pravi li Rimljan, da je dobro imeti v nesreči sotrpina?

— Ne maram za tvoje modre izreke, večinoma so se že obrabili. Povem ti, kaj me peče, ker sva prijatelja.

— Povej, bratec!

— Dobivam pisma od doma, kjer mi vsak javlja, da je doma velika stiska. Podpirali so me in se zadolžili. Premoženje da pride radi mene na boben. Svak mi pravi, naj se požurim, da kolikor mogoče hitro pridem do kruha in očeta dvignem iz stiske. In sam imam dolgove na Dunaju. To je, to je, udaril je Lovro s pestjo ob kamen. Razumeš? Odrekel sem se svojim velikim načrtom, moram se odreči ljubezni in gledati, da s koristno ženitvijo rešim očeta in mater in dom. To je, to je, bratec moj, težka, pretežka stiska. Zdi se mi, kakor da mi zla usoda zabada razbeljeno železno bodalo v srce. Življenje moje nima več cilja. A glej, kasno je že, pojdiva domov!

Gredeč proti domu nisva govorila niti besedice. Lovro je tiho peval staro slovensko cerkveno pesem in udrihal brez usmiljenja s palico po grmovju ob poti.

Naši večerni razgovori se niso vedno tikali našega življenja: navadno sva govorila o književnosti. Lovro je imel nalogo iz stare slovenščine. Poleg domače nezgode mu je bilo to najvažnejši predmet. O tem vprašanju mi je govoril obširno. Večkrat me je vprašal, ali je uspeh njegovega raziskovanja temeljit, logičen. Dogodilo se je večkrat, da na večer nisva prižgala niti luči. Vsak je ležal na svojem divanu, kadeč in v mraku razpravljajoč bodisi književna, bodisi socijalna vprašanja na ves glas. Lovro je večkrat branil paradokсне stvari. Ne vem, radi česa je začel med nama enkrat prepir o teoriji luči. Jaz sem branil Newtonovo mnenje, da luč nastaja vsled gibanja etra. Lovro je dokazoval besno z vso mogočo sofistiko, da je luč tvarina. Tri cele ure sva se prepirala o luči, kričeč in ležeč v temi. Drugo jutro me je vprašala služkinja plaho, ali

sem se že pomiril z gospodom Lovrom. „Zakaj“? vprašal sem jo. „Bog se vas usmili, mladi gospod, ali se nista sinoči hudo sprla?“ — „Da, da, draga moja, to je bil le prijateljski razgovor“. — V politiki je mislil Lovro vedno široko. Bil je živ, iskren rodoljub, a večkrat se je jezil in smejal domačim dogodkom. „Neumnost!“ zakričal je večkrat v kavarni ter vrgel proč domače novine. „To naj človek čita! Uvodni članek o novi čitalnici v kakem zapuščenem kotu! Ali nimajo ti ljudje boljšega dela, kakor skakati in piti na čast domovine? Že sem sit teh malenkosti; natakaj, dajte mi „Independance belge“. Enkrat sem čital doma Rousseaujev „Le contrat social“. Lovro me je pozval, naj mu povem v kratkem zmisel razprave, v kateri hoče glasoviti Francoz dokazati, da država nastane po medsebojnem sporazumljenju državljanov.

— Ni res, viknil je Lovro. Rousseau sodi krivo. S silo nastane velika država. Samo sila dela velika dela, sila v roki razumnega poedinca. Ljudje so neumni. Razpravljajoč med seboj o državi, bi se poklali. Nas taka teorija uničuje, mi smo večni pravdarji.

Največkrat sva se bavila zvečer s čitanjem pesniških umotvorov. Skupaj sva prečitala Dantejevo „nebeško komedijo“, Oriostovega „norega Orlanda“, Mickiewiczovega „Naburoda“, Byrona, Heineja, Nekrasova, Bérangerja, Čelakovskega in mnogo drugih pesnikov. V takih trenutkih je bil Lovro kar iz sebe; oko mu je blestelo, v lice mu je udarila kri. Ko sem mu prečital Mickiewiczovo „Alpuharo“, je skoro znorel navdušenosti. Meni so bile te razprave posebno drage. Ko se čita tako v dveh, ko dva navdušena prijatelja razbirata pesnikove misli, tedaj se ti javlja krasota umotvora

jasneje pred očmi. Lovro sam ni bil pesnik, nikoli v svojem življenju ni napisal stiha; a občutil je globoko, bistro prodrl v pesnikove misli. Veselil sem se Lovrove družbe tem bolj, ker je bil obenem tudi kritik moje muze. Odeval sem takrat zaljubljene vzdihe v sonete in pisal satirične podlistke v prozi. Niti besedica ni prišla zagrebškemu stavcu v pesti, če ni Lovro rekel „imprimatur“.

Nad našimi razgovori se je najbolj jezil tretji list naše deteljice, bradati ljubovnik Žiga. Skoro nisem videl še tako flegmatičnega človeka, skoro nisem videi tako zaljubljenega „mačka“. Bil je tehnik. Dva predmeta sta si osvojila njegovo dušo: gospodarska kemija in bistrooka Dragoila. Ni maral poslušati dolgih pesmi. Če mu je kaka pesem ugajala, je pokimal z glavo, pomežikal z levim očesom in kratko zamrmral: „Uhm!“ In če ga je katerega muza dolgočasila, rekel je zehajoč: „Pojdimo spat.“

On se ni vdeleževal naših književnih razprav. Povlekel se je pod odejo in smrčal. Le če se je debata o Ariostu ali Danteju preživo razvila, če je Lovru polhovka stala po strani, planil je včasi izpod mehkega zatišja: „Ponočnjaka! Ali se nista dovolj nakokodakala? Dajta mir! Spat pojdita! Ali nimam prav?“

Smešen je bil Lovro v našem gospodarstvu. V življenju nisem videl večjega pedanta. Po desetkrat je dal v red knjige, tobak, pipo, mošnjo itd. Gospodinja je imela ž njim dosti truda. Sedaj mu je bila kava prebela, sedaj prečrna; sedaj peč pretopla, sedaj prehladna. Enkrat je ves vsplamtel na debeluhasto družico opernega ravnatelja. Priblesla nam je na mizo za večerjo suhe klobase. „Vsaj hrena bi bila mogla dati“ dejal je ravno-
dušno naš Žiga. „Res je“, skočil je Lovro, „to je

brezobzirnost! Tega ne smemo trpeti". Po večerji sem šel z Žigo na sprehod. Ko sva se vrnila, nama je dal Lovro papir. „Podpišita!“ — „Kaj je to?“ vprašal sem. — „Ultimatum!“ odgovoril je Lovro. „Komu?“ — „Naši gospodinji!“ — „Zakaj?“ — „Radi prizadete nam razžalitve, radi hrena!“ Jaz sem obstal, a moj Žiga je začel postrani grizti cigaro, da so mu brke migale. „Ali nimam prav? Ali ni to pravi škandal?“ govoril je Lovro. Jaz sem začel čitati papir; bogme, štiri polne strani samih finih, cuhovitih fraz, kakor bi bil Gorčakov pisal cesarju Napoleonu. Lovro je med tem hodil s polhovko na glavi po sobi, a potepuh Žiga se je zvlekel skrivoma v posteljo. Drugo jutro sva le s težavo dokazala Lovru, da je vsekakor bolje, če denemo ultimatum „ad acta“.

Približno takrat mi je rekel Lovro, da je dobil slovensko obitelj in tu dve ženski, ognjeviti domoljubkinji. Nisem se ravno dosti brigal zato; vsak dijak na vseučilišču ima znance, posebno pa znanke. Niti od daleč nisem mislil, da bi to moglo imeti važnejše posledice. Lovro je bil, kakor da se je odrekel ljubezni, to je pravi ljubezni. Ne da bi ne maral za ženske, ali vse to je bilo le „amour sans consequence“. Za nekaj časa me je nekaj iznenadilo na Lovru. Prišel je štiri do petkrat na dan domov, da se je počesal in si namazal lase. Stal je pol ure pred ogledalom, lišpajoč se. Sedaj je slekel suknjo ter oblekel surko, sedaj slekel surko pa oblekel suknjo. Popoldan sem običajno čital na divanu ležeč pandekte, a Lovro mi ni dal miru.

— Avgust, zapni mi rokavice. Zapel sem mu jih. — Avgust, ali bi vzel surko ali suknjo? — Kakor hočeš! — Pa reci svoje mnenje! — Pa vzemi surko! — In prijatelj je oblekel surko ter odšel. Za nekaj trenutkov se je vrnil. — Premislil

sem se, je dejal, oblekel bom suknjo, ker mi pristaja boljše! — In pol ure je Lovro gladil in krtačil suknjo. Akademične razprave so postajale vedno bolj redke. Lovro je prihajal vedno bolj pozno domov. Meni se je zdelo to čudno, a ga nisem hotel izpraševati. Poleg vsega tega smo gospodarili mirno v medsebojni slogi. Ali naenkrat se je zbrala nevihta nad našim mirnim stanovanjem in strela je udarila.

Naši dragi gospodarji so bili nekako negospodarji, to je v hiši finance niso bile v redu. Mi smo ta nered najbolj čutili pri vsakem zajutruku, pri vsaki večerji. Gospodarji so dobivali od nas redno mesečno plačo, ostali jim nismo za čudo niti vinarja dolžni, ali gospod kapelnik je bil velik čudak, posebno kar se je tikalo nas. Za nas hrvaške dijake je mislil ta trebuhasti germanski Orfej vedno: človek ne živi samo ob kruhu, no za to je znal za naše hrvaške novce vsak večer povžiti pet bržol in trikrat toliko čaš piva. To se nam je zdelo vsekakor krivično. Lovro je začel ostriti pero, jaz sem začel kašljati, a Žiga gristi brke. Kapelnik je prišel navadno ob zori domov, a gotovo nikoli trezen. Od njegovega stanovanja so nas delila le vrata in tako smo imeli večkrat priliko poslušati burne dialoge med gospodarjem in gospodinjo radi slabega gospodarstva. V začetku smo se iz srea smejali tej komediji. Neke noči je Lovro študiral pod polhovko naravo mehkega jeza. Jaz in Žiga sva spala. Naenkrat naju prebudi strašen ropot. V sobi našega gospodarja je divjala nevihta. Iz krika in vika smo povzeli, da v sosedstvu padajo trdi jezi in debele note na gospo kapelnikovo. To je bil andante furioso iz nekake peklenske simfonije, katero je kapelnik izvajal na nežnih ledjih svoje zakonske družice. Lovro je začel pisati ulti-

matum. Žiga je stal kakor kamen sredi sobe in držal svečo, a jaz sem zagrabil zvezek Rotekovega „naravnega prava“, pomaknil se k vratom in začel na ves glas čitati poglavje o moralnem pomenu zakona. Na divne besede nemškega državnika se je nevihta potolažila. Drugo jutro nam je Lovro prečital svoj hrena polni ultimatium, mi smo ga podpisali, poslali gospodinji in zapustili hišo. Žiga se je ločil od naju. Jaz in Lovro sva se nastanila v sobi na tretjem dvorišču v četrtem nadstropju nekega „hotela garni“, — kjer je stanovala sama učena in umetniška svojat kakor: dijaki, uredniki, pesniki, slikarji, igralci itd. Zelo sva se razveselila, ko sva slišala, da je najin najbližji sosed Hrvat, filolog, vrli Bodul, katerega hočemo nazivati Macana Gladibradiča, ker je resnično mežikal kakor Macan, kakor hitro je opazil kako krasotico, ter pri tem gladil svojo lepo brado. Živeč tako šestinosemdeset stopnic nad zemljo, smo odločili na predlog Lovra vsako jutro piti čaj, tako, da ga bode po vrsti kuhal vsaki dan eden nas treh. Nesrečni Bodul je postal proti našemu dogovoru naša žrtev, naš večni kuhar. Ko je prišla vrsta na me ali pa Lovra, se nisva ganila iz postelje, ampak smrčala, dokler ni pogledala v sobo Macanova brada. Bodul je mrmraje kuhal čaj in ko je bil gotov, sva skočila smeje iz postelje in posrebala svojo čašico. Pri tem je Lovro dokazoval Macanu po vseh pravih logike, da ne zna živ človek na svetu skuhati čaja razun Bodula, a Macan je zamahnil z levo roko: „Pojdi, kukavica!“ Med tem je postajal Lovro vedno bolj zamišljen; računil je, računil, vedno govoril o finančnih operacijah. O svoji mladosti ni govoril nič, kasno je hodil domov.

— Čui, dejal mi je nekega krasnega poletnega popoldne, pridi zvečer na okope, da boš videl“.

— Dobro, pridem.

Okopi, vijoči se okoli Prage in nasajeni z drevjem in cvetjem, iz katerega se dviga tu pa tam kakov pavilon ali letna kavarna, so krasno sprehajališče. Z njih lahko pogledaš v sredino mesta, z njih lahko pogledaš celo okolico zunaj mesta.

Sel sem na okope. Bila je lepa, jasna noč, zlati mesec je razlival čarobno svetlobo na drevje in grmovje. Hitro sem dobil Lovro.

— Pojdiva, rekel je, glej, razmotrivaj, opazuj!

Prišla sva za češminov grm in evo nas pred letno kavarno. Okoli belih miz je srebal tuj, fin svet sladoled, v ozadju je igrala godba uvertiro „Semiramide“. Pred eno mizo se je Lovro vstavil, priklonil se z neko prisiljeno finostjo in me predstavil slovenski društvu. Aha, to je ona slovenska obitelj, pomislil sem; da vidimo! Na prvem koncu mize je sedel debel starec, belih kratkih las, lepega nosa, širokega, obritega in kozavega lica. Dolga suknja mu je bila zapeta do grla, visok klobuk mu je zlezal nazaj, in z obema rokama je držal med nogami debelo palico z zlatim ročem.

Starejša gospa, gotovo mati, je bila majhna ženska, ostrega lica, ostrih oči. Zagrnjena s črnim svilnatim ogrinjalom, pokrita s klobukom iz temnega žameta, brbljala je starka sladko, lokavo a s tenkim, prodirajočim glasom, kimajoč z glavo, mahajoč z rokami. Naposled sem se ozrl na hčer. Nanjo je bilo treba najmanj paziti. Sedela je tako, da si jo mogel le od strani pogledati, da ji je včasih mesečina posvetila v lice, včasih zakrila obraz bakrena senca. Morda je storila to hote. Prvi hip sem bil malo zmeden. Nisem vedel, ali je mlada ali že zrela devojka. Bila je visoka, tenka, gibčna.

bledega lica, krasnega profila, temnih las, spletenih v kito, in temnih, žarečih oči. Iz širokih rokavov temne svilnate obleke so gledale bele drobne roke, a nad čelom je trepetala zvezda iz brušenega jekla. Uprla je glavo ob roko, da ji je mesečina padala na svetle lase, in se v iskrh prelivala v temnih očeh. Lepa je, mislil sem na prvi mah. — To društvece naju je pozdravilo izredno radostno, celo preradostno. Samo hči je bila po prvem vselem pozdravu nekako muhasta, občutljiva.

— Posebna čast mi je! No, kako je, gospod Lovro? vprašal je starec zaupljivo ter podal mojemu prijatelju roko.

— Lepo ste nas prevarili, zabrbbljala je starka, ker niste prišli popoldan; tudi Minka se jezi na vas. Ne res?

— Ali mama! rekla je mladenka nato. Kje ste bili, gospod Lovro? nadaljevala je z mehkim glasom, no, kaj vas vprašujem, kaj zahtevam račun? In vi ga nočete izdati? obrnila se je koketno proti meni.

Govorili smo o vsem mogočem, kakor ljudje, ko se vidijo prvič. Mene so čudovito hvalili na veliko mojo nepriliko. Lovro je govoril mladenki polglasno in v kratkih besedah, in ona mu je enako odgovarjala. Stara dva sta se skrivoma dregala in gledala izpod čela na Lovra. Govorili so slovenski, a tako, da se mi je zdelo, da ti ljudje navadno ne govore v svojem jeziku.

Govoreč s starima o blejskem jezeru, o bohinjski dolini, o Prešernovem rojstnem kraju, poslušal sem na eno uho hčer. Govorila je priprosto, sramežljivo, včasih splamtela, včasih umolknila, govorila je z mehkim, čutečim, glasom.

Primerjal sem njen glas z divnimi zvoki Rossinijeve Semiramide in neko čudno čustvo se

mi je polastilo srca. Čutil sem kontrast med Minkinim glasom in romanom glasbe. To me je mučilo. Nazadnje mi je posvetila resnica v dušo. Glas tega dekleta ni naraven, šepnil mi je skriven glas, ta čustvenost, ta priprostost in sramežljivost je le prevara. Morda Minka ni nič drugega kakor koketa. Kakor blisk sem pogledal na devojko. Mesečina mi je pokazala celo njeno lice. Zadrhtel sem. To ni bil cvetoči obraz mladosti. Od nosnic proti kraju ustnic sta se vlekli dve črti, znailki zrelejših let, ustnice so bile vele, pod očmi si videl nagubano kožo; celo lice je bilo suho, velo. Ne, to ni razcvetela roža — to je stara devica, ki kliče mesečino na pomoč, da ji pozlati velo lice. Minka se je vstrašila mojega pogleda in v očesu ji je zasijala iskra demonske hudobnosti, a hitro me je vprašala smejoč se: „Zakaj ste umolknili?“ ali Minkin nasmeh ni bil smeh šestnajstletnega angela.

— Godba je umolknila, svet se je razšel in tudi midva sva spremila Minkino družino domov. Ko sva se poslovila, nisva govorila z Lovrom do doma niti besedice. Med potom sem razmišljal o besedah Shakespearove Julje: „Ne kolni se mi pri mesecu, ker je lažnjivec!“ Doma sem legel v posteljo. Lovro je nataknil polhovko ter sedel na mojo posteljo; sedel je kakor kamen in kakor da mi hoče z očmi prebosti dušo.

— No, vprašal me je z zamolklim glasom, kaj praviš?

— Sedaž nič.

— Govori, prosim te.

— Potrpi; komaj sem jo videl, govoril skoraj niti nisem ž njo.

— Meni — vgaja. Rojakinja moja je, ognjeyita domoljubkinja — lepa je, razumna je in

ima šest tisoč goldinarjev vrednosti — a jaz — moja družina strada.

— Dobro, če je tako — — —

— Lahko noč!

— Lahko noč, Lovro!

Ko sem se drugo jutro zbudil, nisem dobil Lovra. Pustil mi je listek, da je odšel z Minkino obitelji za dva dni na deželo.

Hitel sem povedati Macanu, kaj je z našim Lovrom. Naš Bodul je ravno četrtil starca Homerja na najmanjše dele ter je, kolikor se spominjam, zabavljajl čez grdega Terzita. Čuvši, da je Lelj zmotil Lovru glavo, nagrbančil je čelo, pritisnil levi kazalec na konec nosa ter se odrezal kakor junaški Ahil: „Vidiš! Pasja vera!“

Drugi večer sva šla jaz in Bodul na sestanek mladih Hrvatov. Bili smo izredno dobre volje. Na občno zahtevo Dalmatincev, zapel nam je sramežljivi filolog, katerega smo imenovali v našem društvu „oseški fant“, Tordinčevo pesem: „Kjer tičice z milim glasom pevajo“, in to z jasnim, zvonkim glasom, da je neki Šijak zibajoč se od veselja vskliknil: „Oh, bratec, to je lepo, pri moji veri, to velja več nego turška cigareta!“ ter me po tem vskliku tudi objel. Ravno je začel „Uskok Ivo“, miroljubni potomec bojevitih Senjčanov, s tankim glasom razlagati važnost senjske železnice v veliko nezadovoljstvo prisotnih Rečanov in Kraljevčanov, ko so se vrata naenkrat odprla in vstopil je svečano, polagoma, nebeško se smehljaajoči Lovro. Tovariši so pozabili senjsko železnico ter zagrmeli: „Živel Lovro!“ Samo Žiga je dregnil Macana in ta je z lopovskim smehom v kotu gladil svojo brado.

Na ta grmeč pozdrav poklonil se je Lovro „dostojanstveno“, obrisal očale, sedel k meni in

začel prebirati jedilni list. Pogledal sem ga po strani. Bil je nekako vzvišen, vedrega lica in nekoliko pijan.

„Natakar!“ poklical je z diplomatičnim glasom: „Beefsteak!“ „Torej“, obrnil se je proti meni, „jaz se ženim!“

— Res?

— Vse je gotovo. Natakar, še kislih kumar! Za štiri tedne, dejal je proti meni, bode poroka. Ti mi boš drug.

Rekel nisem nič. Kdo naj prigovarja v takem slučaju? Lovro je bil vesel, rekel bi razposajen. Nikdar ga nisem videl takega. Naenkrat je skočil, zagrabil čašo in začel skoro z drhtečim glasom govoriti dolg in širok govor v proslavo starih hrvaških kraljev, o katerih je on v onem srečnem času več znal nego stari arhidijakon Toma in hrvaška kronika. Bil sem malo prese-nečen, no poznavši njegovo nrav, sem raje molčal. Domov grede ni govoril niti besedice o ženitvi, ampak peval staro slovensko pesem o sveti Barbari

Ko sem legel, vstopi se Lovro pred mojo posteljo, seveda s polhovko, ter mi reče:

— Stavim ti alternativo: ali si ti nor, ali sem jaz?

— Jaz si tega ravno ne želim, odgovoril sem smeje, bodi ti nor.

— Dobro, rekel je, a jaz sem zraven vsega tega pameten, ker se — ženim.

Od onega dne je bil Lovro vedno redkeje doma. Dovršivši pismene izpite je imel čas, da je bil lahko cel dan pri Minki. Prihajal je pozno v noč domov in večkrat ne trezen. Hvalil mi je prijaznost Minkinih ljudi, hvalil njih dobro vino, ali nič več. Ker nisem poznal od začetka

Minkine nravi, začel sem ugibati, da je ženska dobrega srca, pametne glave, če tudi je malo bolj zrela in da je s tem osvojila Lovra. Moj prijatelj je delal in delal vseeno kombinacije, kako bo sebe in očeta rešil iz dolgov in ta misel ga je bila tako omamila, da je ta bistrourni človek popolnoma oslepel ter mislil, da res ljubi to dekle. Minka in roditelji so me vabili večkrat, naj jih z Lovrom obiščem. Le dva ali trikrat sem se se odzval vabilu. Nekaj me je odbijalo od njih. Sicer so živeli dovolj udobno. Oče je bil višji uradnik. Pri Minki nisem našel niti iskre pravega dekličjega življenja. Delala se je, kakor da ljubi glasbo, a igrala je zelo slabo; da ljubi pesništvo, a razumela ni o tem nič; da je ognjevit domoljubkinja, ali znano je, da so stare device često ponašajo z domoljubjem, ker ne morejo biti drugače zanimive. Lovra so ti ljudje na videz razvajali, kakor da je rodni sin, ali v resnici so ga držali z železnimi kleščami. Sami si morete misliti, kako mi je bilo v duši; govoriti nisem smel. Starec je večkrat pokazal Lovru državno papirje večje vrednosti ter govoril o srečni bodočnosti. Imenovali so ga kratko „gospod Lovro“. Pa še več. Enkrat sta stara dva odšla na deželo brez Minke, katera je bila baje bolna. Lovro seveda ni spremljal roditeljev. Čemu? Zvečer mi je pravil, da je bil pri dekletu. Nikogar ni bilo doma. Minka da je plakala, kako se stvar zavlačuje, da ni treba čakati zadnjega izpita, vse naj se izvrši hitro. Lovro je privolil. To je stare zelo veselilo. Tudi oni so rekli: hitro! hitro! Pisali so po krstni list in listine, samo da bode hitro, ker bi žalost drugače umorila devojko. Ta naglica se mi je zdela sumljiva. Zakaj žele ti ljudje oženiti Lovra prej nego je dosegel učiteljsko

mesto? Lovro me je vprašal, kake listine je treba za ženitev. Rekel sem mu, kakšne. Sestavil sem mu tudi prošnjo, da bo oproščen od navadnega cerkvenega oklicovanja. Vse hitro.

Nekega večera sva se sešla z Lovrom ob Voltavi.

— Hvala Bogu, dé prijatelj, skoro vse je v redu. Glava me že boli. Danes sem bil pri župniku. Silijo me, kaj hočeš? Ko pa dekle želi. In bolje je.

— A čemu ta naglica?

— Rekel sem ti, da želi dekle in roditelji.

— Ali je morda vzrok, radi katerega mora hitro slediti običajna poroka?

— Kolnem se ti, ne.

— Oprosti, bratec, da Te mučim z vprašanji. Vse je treba premisliti, ko skleneš zvezo za celo življenje.

— Hvala ti, bratec. Drago mi je, da vprašaš. Premislil sem vse. Tudi meni je ta naglica prav, da sem kolikor mogoče prej na gotovem. Vem, da bode marsikdo rekel, da se je Lovro ženil z denarji svoje žene. Naj, srce mi govori drugače. Ako iščem nekoliko denarja, je to radi mojega očeta, radi moje svobode, da se otresem skrbi. Upniki so škorpijoni, ki mučijo človeka do smrti, da ne moreš upati ne delati. Bodi potem učenjak. Na zdravje! Jaz se držim Horacijevih besed: „Utile dulci! Koristno in dobro!“ Kdo me more zato obsojati? Praktičen razum ni greh, ako imaš tudi srce. Dekle dobi 6000 gld. v državnih papirjih. Pet sto sem namenil očetu, pet sto za moje upnike, a ostalo bo dobra pomoč, da bom lahko živel brez skrbi, ker hočem delati, mnogo delati.

— Šest tisoč dobi dekle? Kdo ti je rekel to?

— Bog ti pomagaj, oče; še prej nego sem prosil zanjo,

— Prej! A pozneje?

— Nismo govorili o tem nič.

— Nič?

— Čemu? Zato je čas po poroki.

— Lovro, odpusti mi! Težko mi je govoriti, ali moram. Govorim ti kakor brat bratu, ker je bolje varovati hišo pred ognjem, kakor gasiti, ko gori.

— Govori jasno, jaz te ne razumem.

— Je li stari prav tebi obljubil 6000 gld.?

— Prav ne. Le rekel je, da dobi Minka ob priliki toliko in toliko, ko se enkrat omoži.

— A kaj, če starec Minki ne more toliko dati?

— Ne bodi neumen! Videl sem denar na lastne oči —

— V njegovih rokah. Minkin oče ima več otrok, ima šestero otrok, a kolikor sem zvedel od drugih ljudi, se o njegovem bogastvu ne ve nič.

Lovro je obstal. Na to se ni spomnil. Po govoru sem bil opazil, da Minkin oče spada v ono vrsto ljudi, s katerimi je treba imeti čist račun in pred očmi mi je bila grozna nesreča, v katero bi lahko prišel Lovro po tej nesrečni ženitvi. Mislil sem, da je moja prijateljska dolžnost, da delam tako.

— Prav praviš, dejal mi je Lovro, v nedeljo za pet dni se ženitev razglasi. Jutri grem k staremu: stvar se mora priversti na čisto.

Drugi dan se je vrnil Lovro nemiren domov.

— Bil sem pri staremu v uradu, rekel je prijatelj ter se vrgel na divan.

— In kaj?

— Kaj jaz vem. Delal se je nekako razžaljenega. Čemu taka vprašanja, mi je dejal, ali ne mislimo postati prijatelji? Ali mislite, da bodem svojemu otroku kaj prikratil? — Niti od daleč, sem mu odgovoril, ali zakon je, kakor sami veste, zveza na srečo in nesrečo, za celo življenje in tu je treba vsekakor resnega razgovora. Vi veste, da nisem imovit človek, pa da imam nekaj dolga, a učiteljska plača ni bogat studenec. Radi tega mi morate oprostiti, da govorim odkrito. — Starec je na moje objektivne opazke nekoliko zarudel, no, malo zatem udaril v smeh: „Glej, od kdaj je Lovro postal računar? Pojdite, ne bodite otrok! No, da bi vas slišala Minka! Pojdite k meni na obed, zagrabil me je za roko, jutri pri črni kavi bova napravila račune. In šla sva obedovat. To je vse.“

Drugi dan popoldan je prišel Lovro še bolj vznemirjen domov. Jezno je vrgel klobuk na postelj.

— Pri vragu! siknil je jezo.

— Kaj je?

— Kaj si mi govoril! Znorel bodem.

— Ali si govoril s starim?

— Nisem, ni ga bilo doma. A sem govoril z dekletom. Bila je objokana, kakor da se je jezila, in ko sem pristopil k njej, me je odbijala z roko. Dosti besed sem porabil, preden sem jo umiril. Nazadnje mi je pokazala venec smehljaje se med jokom, in objemši me vskliknila: „Tako razumete vjesti v srce?“ — Na to me je poljubila.

— Smehljala se ti je, praviš? Lovro! Ali se je Minka smehljala kakor enkrat prvokrat Malvina?

— Malvina, Malvina? vprašal je Lovro in nagnil glavo. Kaj me vprašaš? Ni, ni. Ali sije mesec kakor solnce? A zastonj je govoriti. Tvoja vprašanja me pikajo kakor kače. Kaj takega ne morem verjeti.

— Bratec! Ti misliš, da sem satan in moje besede so ti kakor hudičeve? Seveda. Hladna, razborita beseda se smatra večkrat za hudičevo misel; razum je večkrat mraz, ki nam osmоди cvetje naše fantazije. Ti o tem sedaj niti ne moreš soditi. Prevezelo te je. A veruj mi, le bratska ljubezen me sili, da ti govorim s hladnim razumom. Nimam li prav? Dom ti je v stiski, ti si v nepriliki. Dolgovi postajajo nadležni. Ženiti se hočeš, da rešiš sebe in dom dolga. To ni prazna sebičnost, ker vem, da imaš vrlo in hvalevredno srce. Upaš dobiti podporo, misliš živeti brez skrbi, delaš za narodovo prosveto. Lepo je to, krasno. Pred tvojimi očmi sije zora. A pomisli, Lovro, ako se to obrne proti tvojemu upanju, ako bo mesto zore noč? Ako namesto imetja dobiš siromašno ženo, naučeno na gosposko življenje? Ako dobiš otroke, nove skrbi, nove sitnosti? Ako propade oče do konca in ti prideš vedno globlje v dolgove? Ako se ljubezen do žene radi te stiske prevrže v mržnjo, katera te ne pusti do groba, ker si do groba navezan na to ženo. Kaj potem, bratec? Noč, večna noč. A ti tega ne smeš. Bog ti je dal sijajen talent, ne zato, da ga zakoplješ v skrbih, ampak da ga pomnožiš narodu na korist. To je tvoja dolžnost in jaz ti to govorim, ker nočem, da bodeš večn suženj.

Povešene glave je sedel Lovro na divanu. Ko sem končal, je vstal, sedel k mizi in začel

pisati. Pisal je čez tri četrt ure. Končavši pismo ga je dal meni.

— Pravico imaš, čitaj! mi je rekel.

Bil je to pravi pravcati ultimatium Minkinemu očetu, naj pove celo resnico, ker drugače ne bo nič iz svatbe; do štirih popoldan naj mu odgovori. Slog je bil prijazen, dostojen, a tudi hladen. Sluga je nesel staremu pismo.

Proti večeru sem se vrnil s sprehoda. Lovra ni bilo doma. Sedel sem in čital pri sveči. Za malo časa je stopil Lovro v sobo. Vstrašil sem se; kakor da je prišel duh v mojo sobo. Bil je bled kot smrt, pogled srép, ustnice modre.

— Tedaj, rekel je stopivši pred me, jaz prihajam od svoje neveste. Razdril sem venec ter ga ji vrgel pred noge. Da, prav si govoril. Hoteli so me vpreči za celo življenje v jarem kokete, stare device, katera nima nič — nič. Bože, Bože, ali sem bil nor, slep? Ali kaj? Stari mi je odgovoril v dolgem birokratičnem pismu, kratko, da ima šestero otrok, med katere se mora razdeliti imetje 6000 gld. in to po njegovi smrti, a do tedaj mi bode dajal letne podpore 100 gld.; si li čul? Ubiti so me hoteli, ubiti do kraja. Peroti so mi zlomljene, moje nekdanje sanje so minile, a ostal sem še človek, a sedaj so me hoteli ubiti. Groza me prijemlje. Šel sem k Minki, raztrgal poročni venec ter ga ji vrgel pred noge. Ona se je plakaje opravičevala, da so roditelji krivi, a jaz sem zapustil hišo za vedno. Moj oče, moj ubogi oče!

Ker je bil Lovro jako strasten, sem se bal, da bo obolel. A ni obolel. Posebno mu je koristilo, da se je starikava Minka malo pozneje poročila z malim uradnikom iz očetovega urada. Poleg vsega tega je bil Lovro strašno porušen. Na

bledem licu sem opazil včasih nenavadno drhtenje. Ustne so mu bile suhe, blede, oči žolte, motne.

Na mračnem čelu se je videlo, da ga mori skrivna tuga, ker se mu ni posrečilo rešiti očeta iz stiske. V društvu, posebno pred menoj se je delal Lovro veselega, ravnodušnega, ali to je bilo le na videz. Divja ironija, s katero je začel vsak svoj govor, cinične opazke o idealnih predmetih so izdajale njegovo globoko bol. O Minki ni bilo med nama več govora.

Lovro je srečno izvršil tudi ustmene izpite ter čakal samo, da se mu da mesto na kaki hrvaški gimnaziji. Odleglo mu je malo. Nekega lepega poletnega dne — nikoli ne pozabim tega usodnega dneva — sedeli smo po obedu skupaj v kavarni. Macan in Lovro sta se živo prepirala o nekem jezikoslovnem vprašanju. Naenkrat stopi v dvorano visok, debel človek, obritega smehljajočega se lica, šilastega nosa. Po dolgi suknji in visokih svitlih škornjih smo opazili, da je ta človek duhovnik. Prišlec je v kotu nekaj šepetal z natakarnjem, nazadnje je ta s prstom pokazal našo mizo. Tujec se nam je ponižno približal, dvignil klobuk ter vprašal hrvaški:

— So li tu gospodje Hrvatje?

— Smo, odgovorili smo enoglasno.

— Zelo mi je ljubo, da sem našel tu svoje rojake, nadaljeval je duhovnik smehljaje, kajti to mesto je veliko in jaz sem tujec. Jaz sem Anton L. učitelj iz S. v Dalmaciji. Prišel sem sem, da položim profesorske izpite iz hrvaščine za vso gimnazijo. Ne znam ni češki ni nemški, ter sem vesel lepega društva našincev, pa vas prosim za vaše prijateljstvo.

Gospoda Antona smo deli med se.

Bil je starikav človek in zelo navadne pameti. Hrvat po imenu in po rodu, govoril je precej dobro hrvaški, a bolj v primorskem narčju, kakor bi ne smel pismen človek. Včasih se mu je ukradla tudi italijanščina. Zelo mučno mu je bilo, če je bil govor o hrvaški literaturi: Tu je koracal moj šjor Antonio kakor po gladkem ledu. Čudil sem se, kako postane naš duhovnik učitelj hrvaščine. Po prvem razgovoru z učiteljem hrvaščine na vsučilišču je uvidel moj šjor Antonio, da izpit iz hrvaščine ni niti za Hrvata mačji kašelj. Slovníške oblike mu niso bile dosti znane, a o hrvaški književnosti je znal toliko, da je prilično pred nekaj stoletji neki Gundulić napisal neko „lepo“ pesem, po imenu „Osman“. To je vsekakor bilo pražkemu profesorju premalo. Anton je tedaj moral stisniti „škripce“ in pridno študirati. Vsi smo mu bili učitelji. Profesor Anton je dobil naenkrat osem profesorjev. Način predavanja je bil nenavaden. V stanovanju nekega jurista Primorca, smo sedeli pod večer okoli mize kadeč in pijoč plzensko pivo. Šjor Antonio je sedel malo od nas kakor potrč grešnik pri peči, četudi je bilo leto.

— Pagat ultimo! viknil je mladi Primorec; šjor Antonio! Kedaj se je rodil Gundulić?

— V sedemnajstem stoletju.

— Ne! oglašil se je Macan, rodil se je leta 1588. Tous les trois, gospoda! Plačajte novčič.

— In kaj je napisal? vprašal sem ga jaz.

— Osmana.

— Kaj je „Osman“? vprašal ga je Lovro; jaz sem valat.

— Velika pesem, odgovoril je naš učenjak.

— Ep, šjor Anton, ep! dodal je Primorec.

In tako dalje. Šjor Anton se je neprijetno potil od same hrvaščine, a poleg vsega tega je bil veseljak. Nekega dne smo sedeli po obedu zopet v kavarni za mizo. Govor je prišel na dekleta. Neusmiljeno smo jih reševali.

— Prosim Vas, pustite to stvar, dejal je Lovro, tega sem že sit. Komaj sem se ene rešil. Vsaka ženska je Evina hči.

— Šjor Antonio se je zelo čudil Lovrovemu sovraštvu proti ženskemu spolu.

— Povem Vam, kaj je na vsej stvari, odgovoril je Lovro ter mu v veliko moje začudenje povedal Minkino zvijačo.

— Eh, nasmejal se je šjor Antonio lokavo, pridite k nam v Dalmacijo. Tu je kaj videti. Izvrstna dekleta. Pri nas v S. je neka mladenka lepa in polna denarja. Edinka je sirota brez očeta in matere, ima samo strica varuha, a imetja kakih 40.000 goldinarjev. Pridite, gledal bodem na to, da postane Vaša.

Lovro je začel Antona natančneje izpraševati o bogati siroti in mi smo se smejali iz srca. Za malo časa nás je zapustil. Anton, položivši izpit za pol gimnazije. Pozabili smo na bogato Dalmatinko.

Nekega večera je prišel Lovro veselejše domov.

— Za osem dni odidem, dejal mi je ter pokazal dekret, s katerim je bil imenovan učiteljem neke hivaške gimnazije. „Predvsem grem obiskat še stariše“.

Prišel je ta nesrečni dan. Ločiti se je bilo treba. Meni je bilo mučno, mučno tudi Lovru, kakor brata sva preživela toliko veselih in žalostnih dni, a sedaj se ločiti! Spremil sem ga na kolodvor. Poljubila sva se.

— Dal Bog, da bi se zopet srečno videla v našem kraju, rekel sem.

— Da bi Bog dal! odgovoril je Lovro. Zvonec je zazvonil drugič in prijatelj je odšel.

Za nekaj časa mi je pisal, da je bil pri stariših. Skoro da se je kesal tega pota. Mati je bila oslabela, onemogla. Oče mrk, trd, žalosten. Doma stiska.

— Sam si moreš misliti, bratec, pisal mi je, kako mi je bilo pri srcu; da te raznese!

Od onega časa nisem dobil več pisma od prijatelja Lovra. Temu se nisem najmanje čudil. Književniki pišejo neradi pisma. Naenkrat sem slišal o neki časnikarski polemiki, v katero je bil Lovro zapleten. Tudi o dvoboju se je govorilo. Poizvedel sem več. Na novem mestu svojega poklica je opazil Lovro lepo devojkco. Bila je visoka, bele polti, črnooka, temnolasa — pravi vzhodni biser. A kakor je bila lepa, tako ni imela srca. Ta demonska prikazen, od vseh oboževana, je razpenjala svoje mreže brez ozira proti vsakemu mladeniču, no, ko je ta „mramornata nevesta“ zapazila, da mladenič nori od ljubezni, odbila ga je s hladnim posmehom. Tudi Lovro je postal žrtev te bogate neusmiljenke. Strasten kakor je bil, zapletel se je v polemiko z nekim tekmeccm. Nastal je škandal. Lovro ni imel več obstanka v onem mestu.

Toliko sem pozvedel na kratko, več nisem mogel zvedeti. Kaj bo nesrečnik sedaj? vprašal sem v skrbch. Ni preteklo še dolgo časa, ko je stalo v službenem listu: „Gosp. Lovro N. je imenovan profesorjem v S. v Dalmaciji“. Obstal sem. Zakaj je Lovro zapustil Hrvaško? Zakaj? Ah, da! Ali mu ni rekel šjor Antoni: „Pridite v Dalmacijo!“ Lovro išče Dalmatinko, mislil sem si, in

nisem se prevaril. Neki prijatelj mi je javil kmalu potem, da Lovro vzame ono bogato siroto, o kateri nam je pravil Anton. Ni li to čuden slučaj? In vendar resnica, cela prava resnica! Dobro, mislil sem si, nazadnje po celi Odiseji.

Vrnil sem se v Zagreb. Tretji dan po svojem prihodu sem srečal na ulici nekega znanca, pravnika iz Postojne.

— Ste li slišali o Lovru? vprašal me je.

— Sem. Ženi se.

— Pojdite, da vam povem, prijel me je znanec za roko. Kakor vidim, ste slišali, da se je v S. seznanil z bogato devojkjo. Stvar se je razvila hitro. Lovro je ljubil ognjevito, ker je bil našel pravo, zdravo, nepokvarjeno in narodno devojkjo. In bilo je tudi treba hiteti. Upniki so namenili proti Lovru razglasiti konkurz in očetova hiša je imela biti prodana na javni sodnijski dražbi. Stric in oskrbnik je iz srca rad imel Lovra. Ljubil je nečakinjo brez mere, in ona je ljubila Lovra brez konca in kraja. Vse je že bilo pripravljeno za svatbo. Profesor Antonio L. je imel mlada dva poročiti. Nekega dne je sedel Lovro srečen v svojem stanovanju. Pisal je svoji materi o ljubezni, o sreči, o svobodi. Ravno je hotel pismo zaviti, ko je nekdo potrkal na vrata.

— Slobodno! odzval se je Lovro.

Vrata so se naglo odprla. Pred njim je stala bleda, objokana zaročenka.

— Angela? Ti! kaj si prišla? je obstal Lovro.

— Lovro, Lovro! spregovorila je s težavo devojkja, nesrečna sva. V skrivnem pismu so naznanili stricu, da si propalica, da me vzameš le, da se rešiš propasti. Stric me ne da. Zaklinjala

sem ga; zastonj. Nikdar več te nisem imela videti. Jutri moram s parobrodom v Zader. Oh midva nesrečnika!

Kakor kamen je Lovro poslušal te grozne besede.

— Čakaj! reče mirno in odhiti v drugo sobo. Za hip je pritekel nazaj.

— Na, tu me imaš! kriknil je mladenič z divjim glasom ter si prerezal z britvijo grlo. Brez zavesti se je zrušila devojka na mrtvega, krvavega zaročnika — —

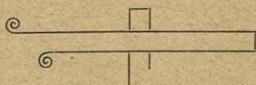
Toliko sem zvedel od znanca.

— To je moj prijatelj Lovro, milostljiva gospa! obrnil sem se k črni udovici. Človek, kateri bi bil postal v velikih, srečnih okolščinah velik, kateri je postal v naših malih razmerah žrtev, pest prahu in pepela; steblo, katero bi bilo nosilo narodu zlate podpore, da ga ni strla nemila nevihta. Je li to junak za roman?

— Je, odgovorila je udovica prisiljeno.

— Vprašati me utegnete, zakaj nisem sam napisal romana o njem? Ljudje tega nenapisanega romana še žive. Še tako sem povedal preveč. Ta moja pripoved bodi le sveta solza na grob vrlega prijatelja, nesrečnega genija. Njegovemu spominu posvečujem te besede.

Svitla solza je pritekla udovici iz očesa po licu. Molče sva se razšla.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000075026

ZVEZNA TRGOVINA

CELJE " ROTOVŠKA ULICA " CELJE

" TRGOVINA KNJIG, PAPIRJA "

PISALNEGA IN RISALNEGA ORODJA

SEZNAMEK ZALOŽNIH KNJIG.

o o o

Zbirka domačih zdravil s poljudnim opisom človeškega telesa. (IV. pomnoženi natis) . K	1'—
Nova pesmarica. Zbirka najbolj znanih sloven- skih in slovanskih pesmi. Mehko vezana	1'60
elegantno vezana	2'40
Srbske narodne pesmi. Sestavil J. Mohorčič .	—40
Obrtno knjigovodstvo s kratkim poukom o me- nicah, spisal dr. J. Romih	1'60
Občinski red. Zbirka zakonov, zadevajočih posle obč. področja, spisal dr. I. Dečko, I. zv.	3'60
trdo vezan	4'40
Mlinarjev Janez , slovenski junak ali vpleme- nitba Teharčanov, IV. natis	—80
Kmetijsko gospodarstvo , II. popravljeni in po- množeni natis. Spisal V. Rohrman . . .	1'—
Zbrani spisi P. Pajkove , I. zvezek broširan .	2'—
elegantno vezan	3'—
" " " " II. zvezek, broširan .	2'—
elegantno vezan	3'—
Zabavnik , spisal A. Brezovnik	1'40
Trtna uš in trtoreja , spisal Ivan Bele	—80
Luči, Funtek	1'40
" " vezane	2'20
Gedichte , Vodovnik-Siegensfeld, elegant. vezane	2'—
Civilno-pravdni red , dr. L. Filipič, v platno vezan	5'—
Majar H. P. Molitvenik Sveta družina , v pol usnje vezan	1'60
v usnje z marmornato obrezo	2'—
v usnje z zlato obrezo	2'40

- Naš dom.** I. zvezek. Vsebina: „Cesarjevič in sestri dvojčkinji“ in „Krajevna kronika Teharskih plemičev“, broširan K — 50
- Naš dom.** II. zvezek. Vsebina: „Zadnji grof Celjski“ in „Iskalci biserov na otoku sv. Duha“, broširan „ — 50
- Naš dom.** III. zvezek. Vsebina: „Vojna l. 2000“ in „Doma in na tujem“, broširan . . . „ — 50
- Naš dom.** IV. zvezek. Vsebina: „Ciganka“ izvirna povest ter razne humoreske, broš. „ — 50
- Naš dom.** V. zvezek. Vsebina: „Pavlo Črnokrkl“, „Nu, občinstvo“, „Ljubezen do domovine“, „Pesem o hudourniku“, „Karin“ in „Plesati ni znal“, broširan „ — 50
- Naš dom.** VI. zvezek. Vsebina: „Pevčevo srce“, „Krvava svatba v Kijevu“, „Prijatelj Lovro“, broširan „ — 50

 Knjižica „Naš dom“ se še nadaljuje.

- Kržišnik: Male pesmi za mladino**, broširane . K — 24
- Ivan Bele: Viničarjev kažipot**, navod kako vinograde nanovo zasajati in obdelovati, broširan „ — 60
- Lovski zakon za Štajersko**, broširan „ — 10

Tudi je dobiti še nekaj letnikov „**Ilustrovanega narodnega koledarja**“ po znižanih cenah.

o o o

OPOMBA. Pri naročilih prosimo, da naj blagovolijo častiti gospodje odjemalci denar naprej poslati, sicer se na naročila ne ozira. Za poštnino je dodati za knjige v vrednosti do 1 krone 10 vinarjev, do 2 kron 20 vinarjev, čez 2 krone pa 30 vinarjev.

